

ANTYDOPING W POLSCE

REDAKCJA MERYTORYCZNA

Michał Rynkowski

AUTORZY

Dariusz Błachnio
Jarosław Krzywański
Dorota Kwiatkowska
Rafał Piechota
Andrzej Pokrywka
Michał Rynkowski
Katarzyna Szmigielska

KOREKTA

Katarzyna Jagieła

REDEKACJA TECHNICZNA

Dariusz Tomczak

PROJEKT OKŁADKI

Arkadiusz Kosmaczewski

Publikacja wydana ze środków
Komisji do Zwalczenia Dopingu w Sporcie
otrzymanych od Ministerstwa Sportu i Turystyki

WYDAWCA

Komisja do Zwalczenia Dopingu w Sporcie
ul. Łazienkowska 6a
00-449 Warszawa

DRUK

Perfekt Druk
ul. Świerzawska 1, 60-321 Poznań
© Copyright
Ministerstwo Sportu i Turystyki (MSiT), Warszawa 2014
Wszelkie prawa zastrzeżone
Kopiowanie w całości lub fragmentach bez zgody MSiT zabronione.

ISBN 978-83-942857-0-8

Spis treści

Wstęp	5
1. Lista substancji i metod zabronionych w sporcie oraz niebezpieczeństwo nieświadomego przyjmowania substancji zabronionych	7
2. System antydopingowy na świecie	11
3. Reguły antydopingowe w Polsce	19
4. Polski system antydopingowy	31
5. Polskie Przepisy Antydopingowe	37
6. Wyłączenia dla celów terapeutycznych	43
7. Wyłączenia dla celów terapeutycznych – aspekty praktyczne	49
8. Współczesne laboratoryjne metody analityczne	51

Wstęp

Z przyjemnością przedstawiam Państwu drugie wydanie publikacji „Antydoping w Polsce”. Od czasu ukazania się pierwszego wydania, w grudniu 2009 r., w świecie sportowym wiele się wydarzyło, jednak jedno pozostało niezmiennie – doping nadal jest jednym z największych zagrożeń dla sportu. Co więcej, aktualne opracowania dowodzą, że jest to zjawisko, które występuje nie tylko w sporcie wyczynowym, ale również wśród sportowców amatorów, którzy z roku na rok chętniej sięgają po substancje lub metody zabronione. Coraz częściej pojawia się pytanie, czy doping w sporcie jest także problemem zdrowia publicznego.

Spośród wielu wydarzeń i afer dopingowych na obecny kształt światowego i krajowego systemu antydopingowego szczególny wpływ miały trzy wydarzenia: 16 października 2010 r. – wejście w życie ustawy o sporcie, 10 października 2012 r. – wydanie decyzji skazującej na dożywotnią dyskwalifikację Lance’a Armstronga oraz 15 listopada 2013 r. – uchwalenie znowelizowanego Światowego Kodeksu Antydopingowego. Na uwagę zasługują także zagadnienia związane z opracowywaniem nowych metod detekcji substancji i metod zabronionych, zmian na Liście Substancji i Metod Zabronionych i przeprowadzaniem kontroli antydopingowych.

Niniejsza publikacja przedstawia aktualną sytuację systemu antydopingowego w Polsce i na świecie. Zawiera zbiór artykułów specjalistów z różnych dziedzin – medycyny, prawa i farmakologii – którzy na co dzień zajmują się tematyką dopingiu. Z pewnością jest to lektura obowiązkowa dla osób związanych ze sportem, zwłaszcza wyczynowym, jednak zachęcam do przeczytania wszystkich, którzy są zainteresowani problematyką dopingiu.

Prof. dr hab. med. Jerzy Smorawiński

LISTA SUBSTANCJI I METOD ZABRONIONYCH W SPORCIE ORAZ NIEBEZPIECZEŃSTWO NIEŚWIADOMEGO PRZYJMOWANIA SUBSTANCJI ZABRONIONYCH

Dr Andrzej Pokrywka
Narodowy Instytut Leków

Od lat 60. XX wieku jednym z podstawowych dokumentów związanym z systemem zwalczania dopingu jest Lista Substancji i Metod Zabronionych w sporcie (lista zabroniona). Komisja Medyczna MKOl opublikowała swoją pierwszą listę na potrzeby Igrzysk Olimpijskich w 1968 r. – w Grenoble i Meksyku. Znalazło się na niej zaledwie kilka grup substancji (stymulanty, narkotyczne środki przeciwbólowe, aminy sympatykomimetyczne, antydepresanty i trankwilizatory), ale w kolejnych latach lista ta uległa znacznym modyfikacjom. Od 2004 r. Światowa Agencja Antydopingowa (WADA) co roku publikuje zaktualizowaną wersję listy zabronionej, a wszelkie zmiany poprzedzane są konsultacjami z reprezentantami środowiska sportowego i medycznego według ściśle określonego harmonogramu postępowania. Z reguły we wrześniu publikowana jest nowa wersja listy zabronionej, która obowiązuje w kolejnym roku kalendarzowym, jednak modyfikacje listy w innych terminach są także możliwe. Przykładowo, w 2014 r. WADA wprowadzała zmiany w już obowiązującej na ten rok liście, dodając do substancji zabronionych aktywatory czynnika transkrypcyjnego indukowanego przez hipoksję – ksenon i argon.

Od 2009 r. WADA grupuje substancje i metody zabronione w sporcie w trzech klasach:

- substancje i metody zabronione w każdym czasie (podczas zawodów i poza zawodami),
- substancje i metody zabronione podczas zawodów,
- substancje zabronione w niektórych sportach.

Aktualna i pełna wersja listy zabronionej jest dostępna m.in. na stronach internetowych Światowej Agencji Antydopingowej (www.wada-ama.org) i Komisji do Zwalczania Dopingu w Sporcie (www.anty doping.pl).

Należy podkreślić, że lista substancji i metod zabronionych w sporcie ma charakter otwarty. W większości klas podano jedynie przykłady substancji dopingujących, zastrzegając, że zabronione są także inne substancje o podobnej strukturze chemicznej lub podobnym działaniu biologicznym. Pozwala to m.in. na szybką reakcję w przypadku zastosowania przez sportowców nowych substancji farmakologicznych, w tym tych specjalnie stworzonych jako środki dopingujące. W przeszłości niektórzy sportowcy unikali dyskwalifikacji, jeśli substancja, którą wykorzystywali w celu farmakologicznego wspomaganie organizmu, nie była wymieniona na liście. Tak było m.in. podczas Igrzysk Olimpijskich w Atlancie (1996 r.), kiedy to w moczu pięciorga sportowców z Rosji i Litwy wykryto bromantan, czy też podczas Igrzysk Olimpijskich w Nagano (1998 r.) – wówczas w moczu kanadyjskiego snowboardzisty, zwycięzcy supergiganta, stwierdzono obecność metabolitu tetrahydrokanabinolu.

Światowy Kodeks Antydopingowy WADA stanowi, że związek chemiczny zostanie uznany za zabroniony w sporcie, jeśli jest środkiem maskującym (tzn. może utrudniać wykrycie stosowania innych substancji, które zostały już uznane za doping) lub spełnia dwa z następujących trzech kryteriów:

- może poprawiać lub poprawia wyniki sportowe,
- stanowi potencjalne lub faktyczne zagrożenie dla zdrowia,
- jest sprzeczny z duchem sportu.

Nie oznacza to jednak, że każdy związek chemiczny, który spełnia powyższe kryteria, staje się automatycznie środkiem dopingującym. Przykładowo, picie wody podczas rywalizacji wpływa na poprawę wyników, ale spożycie jej w nadmiarze może doprowadzić do hiponatremii i spowodować zgon. Jednak absurdem byłoby uznanie spożywania wody podczas rywalizacji za naruszenie przepisów antydopingowych. Mimo to należy zachować ostrożność przed stosowaniem nieznanymi substancji, szczególnie że od 2010 r. na liście zabronionej widnieje nowa klasa substancji zabronionych – S0 (substancje niezatwierdzone). Obejmuje ona te substancje farmakologiczne, dla których żadna rządowa jednostka opieki zdrowotnej nie wydała pozwolenia na dopuszczenie do obrotu jako produktu leczniczego stosowanego u ludzi. Dotyczy to np. leków będących w fazie badań przedklinicznych lub klinicznych, jak również leków, które zostały wyrejestrowane, zmodyfikowanych narkotyków (np. dopalaczy) lub substancji zatwierdzonych tylko do stosowania w weterynarii.

Warto wspomnieć, że w 2013 r. WADA zwróciła się do wszystkich organizacji antydopingowych z prośbą, aby ostrzec sportowców przed stosowaniem substancji o nazwie GW501516. Miało to związek z pozyskanymi przez WADA informacjami, że substancja ta jest dostępna na czarnym rynku. Ponieważ skutki przyjmowania GW501516 są bardzo poważne, WADA wyjątkowo postanowiła przestrzec nieuczciwych sportowców przed stosowaniem tej substancji i uświadomić wszystkich, którzy ją przyjmują w celu poprawienia wydolności organizmu, zarówno o łamaniu przepisów antydopingowych, jak i o możliwym zagrożeniu dla zdrowia. GW501516 stanowił główny składnik leku opracowanego przez jedną z firm farmaceutycznych, z którego zrezygnowano już w trakcie badań przedklinicznych z powodu stwierdzenia silnych właściwości toksycznych. Dla substancji tej nie wydano pozwolenia na dopuszczenie do obrotu (jako produktu leczniczego) i takie pozwolenie także nie zostanie wydane w przyszłości. Mimo to GW501516 wciąż jest dostępny na czarnym rynku i sprzedawany przez internet. Przypadki wykrycia tej substancji w próbkach moczu sportowców potwierdziły fakt wykorzystywania jej w celach dopingowych.

O tym, że lista zabroniona nie jest zamknięta i zawiera jedynie przykłady substancji i metod niedozwolonych w sporcie, powinni pamiętać zwłaszcza ci zawodnicy, którzy przyjmują lub rozważają stosowanie różnych preparatów z rynku suplementów diety i odżywek. W piśmiennictwie naukowym można znaleźć liczne przykłady produktów zanieczyszczonych bądź zafalszowanych środkami dopingującymi. Ponadto w składzie takich produktów mogą znajdować się substancje nieprzebadane pod kątem medycznym. Surowość i nieuchronność reguł antydopingowych wprowadzonych przez WADA odczuli m.in. polscy sportowcy, włącznie z reprezentantami kraju. W ich próbkach biologicznych, pobranych podczas kontroli antydopingowej, stwierdzono związki chemiczne, które nie były wymienione wśród przykładów substancji zabronionych, jednak ze względu na podobieństwo ich struktury chemicznej do związków figurujących na liście uznano je za środki dopingujące. Zawodnicy zostali zdyskwalifikowani i nie miał znaczenia fakt, że substancje zabronione były składnikami preparatów odżywczych reklamowanych jako produkty dla sportowców. W latach 2011–2012 aż 30% przypadków dopingiu w Polsce było spowodowane przyjmowaniem suplementów i odżywek, które zawierały środki dopingujące.

Szczególnie dużym problemem ostatnich lat jest dość powszechna obecność w niektórych suplementach i odżywkach dla sportowców metyloheksanoaminy, a jej użycie (świadome bądź nieświadome) było jedną z najczęstszych przyczyn naruszenia przepisów antydopingowych w naszym kraju. Jeden z pierwszych na świecie znanych przypadków dyskwalifikacji z powodu jej stosowania, w 2009 r., dotyczył polskiego piłkarza. Metyloheksanoamina nie była wówczas wymieniona na liście zabronionej, jednak WADA uznała ją za substancję dopingującą ze względu na podobieństwo jej struktury chemicznej do tuaminoheptanu, który został wpisany na listę w 2007 r. (z powodu stymulującego oddziaływania na ośrodkowy układ nerwowy). Problem obecności metyloheksanoaminy w środkach spożywczych oferowanych sportowcom dotyczy całego świata. W 2008 r. odnotowano tylko jeden przypadek dopingiu tą substancją. W latach 2009–2013 liczba próbek moczu sportowców pobranych do kontroli dopingiu, w których zidentyfikowano tę substancję, znacząco wzrosła i wynosiła odpowiednio: 31, 123, 283, 320 i 169 przypadków.

Aby przestrzec polskich zawodników przed niepożądanymi konsekwencjami stosowania różnych środków spożywczych, a przede wszystkim przed pozytywnym wynikiem badań antydopingowych po przyjęciu preparatów zawierających metyloheksanoaminę, w 2011 r. Komisja do Zwalczenia Dopingiu w Sporcie, wzorując się na komunikacie Australijskiego Instytutu Sportu, wydała ostrzeżenie przed stosowaniem preparatów ją zawierających. Podano jednocześnie, że na etykietach produktów z rynku suplementów diety i odżywek związek ten może występować pod innymi nazwami, przykładowo: DMAA, forthan, geranamina, floradrene, 1,3-dimetylopentylamina, ekstrakt z geranium, wyciąg z olejku bodziszkowego. W 2014 r. Komisja wydała podobne ostrzeżenie w efekcie znaczącego wzrostu liczby wyników pozytywnych związanych ze stwierdzeniem zastosowania przez sportowców takich substancji zabronionych jak oksylofryna oraz N,N-dimetylo-2-fenylpropano-1-amina.

Z licznych opublikowanych artykułów na temat suplementacji w sporcie profesjonalnym wynika, że niektórzy zawodnicy przyjmują wiele produktów jednocześnie, nawet do kilkudziesięciu preparatów w ciągu doby. Dzieje się tak, mimo że korzystanie z wielu suplementów wydaje się zbędne, szczególnie w przypadku osób stosujących dobrze zbilansowaną dietę. Co więcej, wyniki

wielu badań naukowych nie potwierdzają ergogenicznego czy anabolicznego działania licznych produktów reklamowanych przez producentów jako preparaty poprawiające zdolności wysiłkowe. Warto więc racjonalnie podejść do planu suplementacji sportowców, a przy jego tworzeniu uwzględnić przede wszystkim możliwe działania niepożądane różnych preparatów na organizm sportowca, ryzyko naruszenia przepisów antydopingowych, a także aspekt finansowy.

Australijski Instytut Sportu, na podstawie gruntownej i krytycznej analizy badań naukowych, opracował program suplementacji osób uprawiających sport. Obejmuje on 4 grupy preparatów (lub ich składników):

- A. Suplementy zalecane sportowcom w określonych sytuacjach ze względu na udowodnione działanie wspomagające.
- B. Suplementy, których podawanie sportowcom należy rozważyć w aspekcie wyników badań naukowych.
- C. Suplementy, co do których istnieją poważne przesłanki naukowe, że ich przyjmowanie nie przynosi sportowcom korzyści i raczej nie powinny być przez nich stosowane.
- D. Suplementy, których sportowcy nie powinni przyjmować, ponieważ zawierają substancje zabronione lub istnieje duże ryzyko, że są nimi zanieczyszczone.

Do grupy A zaliczono napoje oraz żele i batony dla sportowców, posiłki w formie płynnej, białko serwatkowe, batony sportowe, wapń, żelazo, probiotyki, preparaty witaminowe i mineralne, witaminę D, elektrolity, kofeinę, kreatynę, dwuwęglan, beta-alaninę, sok z buraków. W grupie D znajdują się stymulanty pochodzenia roślinnego (np. efedryna, strychnina, sybutramina, metyloheksanoamina), prohormony i substancje stymulujące organizm do produkcji hormonów, np. DHEA, androstanedion, 19-norandrostenion, 19-norandrosteniol, *Tribulus terrestris* i inne boostery (wg nomenklatury wielu producentów suplementów i odżywek) testosteronu, sproszkowany korzeń macy, glicerol (jeśli jest wykorzystywany do nawodnienia lub przewodnienia organizmu) oraz siara (*colostrum*), która nie jest rekomendowana przez WADA z powodu obecności w składzie czynników wzrostu.

Informacje na temat suplementów lub ich składników, aktualizowane wraz z postępem badań naukowych związanych z suplementacją sportowców, są dostępne na stronie internetowej pod adresem <http://www.ausport.gov.au/ais/nutrition/supplements>.

Piśmiennictwo

1. Górski J. (red.), *Fizjologia wysiłku i treningu fizycznego*, Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 2011.
2. Jegier A., Krawczyk J. (red.), *Wybrane zagadnienia medycyny sportowej*, Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 2012.
3. Jegier A., Nazar K., Dziak A. (red.), *Medycyna sportowa*, Wydawnictwo Lekarskie PZWL & PTMS, Warszawa 2013.
4. Pokrywka A., Kwiatkowska D., Kaliszewski P., Smorawiński J., *Stosowanie odżywek i suplementów diety w aspekcie badań antydopingowych*, „Medicina Sportiva Practica” 2009, nr 10, s. 18–22.
5. Pokrywka A., Piechota R., Rynkowski M., Smorawiński J., *Niebezpieczeństwo dopingowe związane ze stosowaniem suplementów diety. Studium przypadku Jakuba Wawrzyniaka*, Sport Wyczynowy 2010, nr 1, s. 77–85.

SYSTEM ANTYDOPINGOWY NA ŚWIECIE

Rafał Piechota

Departament Strategii i Współpracy Międzynarodowej
Ministerstwo Sportu i Turystyki

System antydopingowy na świecie tworzą instytucje (organizacje, organy) oraz stanowione przez nie reguły antydopingowe. Filarem tego systemu jest obecnie Światowa Agencja Antydopingowa (WADA) i przyjęty w jej ramach Światowy Kodeks Antydopingowy. W przeszłości podwaliny tego systemu stworzyła Rada Europy, która jako pierwsza organizacja międzyrządowa zaangażowała się w walkę ze zjawiskiem doping w sporcie, najpierw poprzez niewiążące rezolucje i zalecenia¹, a następnie przy wykorzystaniu mechanizmu pierwszej wielostronnej umowy międzynarodowej poświęconej zwalczaniu doping w sporcie, czyli Konwencji Antydopingowej Rady Europy.

Współcześnie systemy antydopingowe na świecie są dość zróżnicowane. Obok instytucji i organów międzyrządowych, przede wszystkim tych działających na podstawie umów międzynarodowych, tworzą go również organizacje pozarządowe, na czele z międzynarodowymi organizacjami sportowymi, oraz Światową Agencją Antydopingową, podmiotem o statusie organizacji międzynarodowej *sui generis*, której szczególny charakter polega zarówno na podmiotowo-finansowym zaangażowaniu czynnika rządowego, jak i na zdolności do kształtowania – bez wiążących narzędzi wpływu – ustawodawstw krajowych.

Krajobraz ten uzupełnić należy o stanowione przez przywołane organizacje systemy (źródła) reguł antydopingowych. Należą do nich umowy międzynarodowe, takie jak Konwencja Antydopingowa Rady Europy z 16 listopada 1989 r.² czy Międzynarodowa Konwencja o Zwalczaniu Doping w Sporcie sporządzona w Paryżu 19 października 2005 r.³, przyjęta w ramach UNESCO, ale

¹ Autor ma na myśli przede wszystkim: Rezolucję nr 1, przyjętą podczas VI Konferencji Ministrów do Spraw Sportu Krajów Europejskich w Reykiawiku w 1989 roku, a także Rezolucję (67)12 o doping sportowców, Zalecenie nr R(79)8 w sprawie doping w sporcie, Zalecenie nr R(84)19 w sprawie Europejskiej karty antydopingowej i Zalecenie nr R(88)12 w sprawie przeprowadzania kontroli antydopingowej poza zawodami bez uprzedzenia, przyjęte przez Komitet Ministrów Rady Europy oraz Zalecenie nr 5 w sprawie doping przyjęte przez II Międzynarodową Konferencję Ministrów i Wyższych Urzędników do spraw Sportu i Wychowania Fizycznego, zorganizowaną przez UNESCO w Moskwie (1988 rok).

² Dz. U. z 2001 r. Nr 15, poz. 149.

³ Dz. U. z 2007 r. Nr 142, poz. 999.

także akty prawa wewnątrzorganizacyjnego ruchu sportowego, w tym Światowy Kodeks Antydopingowy⁴ wraz z międzynarodowymi standardami WADA oraz regulaminy antydopingowe poszczególnych międzynarodowych federacji sportowych, opracowane w pełnej zgodności z Kodeksem.

Konwencja Antydopingowa Rady Europy

Konwencja Antydopingowa Rady Europy, podobnie jak Międzynarodowa Konwencja o Zwalczaniu Doping w Sporcie, zawiera reguły antydopingowe o charakterze ogólnym, które nie dają się co do zasady bezpośrednio zastosować, i które dla takiego zastosowania wymagają przyjęcia określonych rozwiązań w aktach prawa krajowego. Obie konwencje tworzą szereg obowiązków pozytywnych i negatywnych dla państw-stron, których realizacja wymaga wdrożenia takich właśnie rozwiązań. Nie zmienia to jednak faktu, iż obie konwencje stanowią źródła prawa powszechnie obowiązującego dla państw będących ich stronami, a tym samym zawarte w ich treści reguły antydopingowe stanowią część krajowych porządków prawnych. Dlatego warto bliżej przyjrzeć się przedmiotowi regulacji obu konwencji.

Konwencja Antydopingowa sporządzona 16 listopada 1989 r. w Strasburgu to pierwszy instrument prawa międzynarodowego o takim znaczeniu w dziedzinie zwalczania doping w sporcie. Konwencja ta, podpisana przez Polskę w dniu jej sporządzenia, a ratyfikowana 7 września 1990 r., weszła w życie w stosunku do Polski 1 listopada 1990 r. Ma charakter ramowy i stanowi rodzaj katalogu zobowiązań po stronie jej sygnatariuszy do podejmowania określonych w jej treści działań kierunkowych. Pełni też funkcję pierwszego o takiej skali instrumentu harmonizującego międzynarodową współpracę w zakresie zwalczania doping w sporcie. Nie jest natomiast dokumentem, którego rolą byłoby rozwiązywanie złożonych problemów technicznych towarzyszących zwalczaniu doping w sporcie, ponieważ celem konwencji jest redukcja i eliminacja zjawiska doping ze sportu poprzez jak najbardziej zintegrowane działania prawne i uporządkowaną na tym gruncie współpracę międzyrządową. Powyższe odnosi się zarówno do stanowienia odpowiednich przepisów prawa, jak i finansowania i monitorowania działań antydopingowych, a także organizowania i wspierania funkcjonowania laboratoriów antydopingowych⁵.

Konwencja zobowiązuje państwa-strony do podjęcia wspólnych działań na rzecz ograniczenia, a w przyszłości wyeliminowania zjawiska doping w sporcie. Realizacja tak określonego celu odbywa się zarówno poprzez działania na płaszczyźnie koordynacji wewnątrzpaństwowej, jak i współpracy międzynarodowej. Dlatego też, obok kontroli przedsięwzięć i akcji własnych organów rządowych oraz instytucji (art. 3), państwa-strony zobowiązują się również do podjęcia wzajemnej współpracy w zakresie działalności antydopingowej, a także do popierania podobnej współpracy pomiędzy właściwymi organizacjami sportowymi (art. 8). Na płaszczyźnie koordynacji wewnątrzpaństwowej wysiłki państw-stron powinny, zgodnie z postanowieniami konwencji,

⁴ Tekst (Światowego) Kodeksu Antydopingowego dostępny jest na stronie internetowej Światowej Agencji Antydopingowej (WADA): www.wada-ama.org.

⁵ Piechota R., *Sport w polityce organizacji międzynarodowych* [w:] Balcerzak M., Jasudowicz T. (red.), *Księga pamiątkowa ku czci Profesora Jana Białocerkiewicza*, TNOiK „Dom Organizatora”, Toruń 2009, s. 669.

zmierzać przede wszystkim w kierunku ograniczenia na własnym obszarze dostępności substancji zabronionych⁶.

Konwencja Antydopingowa statuuje również dla jej celów odrębny organ, zwany Grupą Monitorującą⁷ Konwencję Antydopingową (art. 10). Czuwa ona nad realizacją postanowień tejże konwencji. Grupa zatwierdza na mocy postanowień konwencji listy zakazanych klas środków farmakologicznych i metod dopingu, a także posiada legitymację do weryfikowania ustaleń konwencji oraz do proponowania w jej treści koniecznych zmian. Zadania te realizowane są przy pomocy utworzonych w strukturze Grupy zespołów roboczych, w tym ds. badań (T-DO SCI) i ds. prawnych (T-DO LI). Grupa Monitorująca jako międzynarodowe forum współpracy w dziedzinie zwalczania dopingu w sporcie straciła jednak na znaczeniu po utworzeniu Światowej Agencji Antydopingowej (WADA). Jednakże, wydarzenie to w niedługim czasie zaowocowało powołaniem w strukturach Rady Europy Komitetu ad hoc ds. WADA (CAHAMA), który z Grupą Monitorującą bezpośrednio współpracuje⁸.

Konwencja Antydopingowa zobowiązuje też państwa-strony do zorganizowania lub pomocy w zorganizowaniu na ich terytorium laboratoriów antydopingowych, odpowiadających kryteriom przyjętym przez właściwe międzynarodowe organizacje sportowe, jak również do udzielania pomocy mającym siedzibę na ich terytorium organizacjom sportowym, w uzyskaniu dostępu do laboratoriów na terytorium innego państwa-strony (art. 5). Stosownie do postanowień konwencji państwa-strony zobowiązane są również do opracowania i realizacji, w razie potrzeby we współpracy z zainteresowanymi organizacjami sportowymi i środkami masowego przekazu, programów edukacyjnych i kampanii informacyjnych, podkreślających niebezpieczeństwo, jakie dla zdrowia niesie doping, i szkodę, jaką wyrządza sportowym wartościom etycznym (art. 6).

Istotne znaczenie dla interpretacji założeń konwencji ma jej Protokół Dodatkowy, przyjęty 3 lipca 2002 r. przez Komitet Ministrów Rady Europy. Zawiera on postanowienia dostosowujące treść konwencji do nowej sytuacji międzynarodowej w dziedzinie walki z dopingiem w sporcie. W zakresie działań harmonizujących politykę antydopingową zakłada on wzajemne uznawanie przez jego strony kontroli antydopingowych (w celu zgodności z normami przyjętymi w skali międzynarodowej organizacje antydopingowe zobowiązuje się dodatkowo do posiadania certyfikatu ISO). Co jednak najważniejsze, na podstawie przepisów Protokołu jego strony zobowiązały się w podobny sposób uznawać kompetencje Światowej Agencji Antydopingowej, jak również innych organizacji kontrolujących stosowanie dopingu, działających w jej imieniu i prowadzących kontrole sportowców obojga płci poza zawodami, zarówno na terytorium własnym, jak i innych obszarach.

⁶ Stąd też państwa-strony zobowiązane są do przyjmowania odpowiednich regulacji prawnych lub środków administracyjnych (włącznie z postanowieniami o kontroli obrotu, posiadania, przywozu, rozprowadzania i sprzedaży) w tym zakresie (art. 4 ust. 1 Konwencji). „Strony lub w razie potrzeby odpowiednie organizacje pozarządowe przyjmują jako kryterium subsydiowania organizacji sportowych przestrzeganie przez nie przepisów antydopingowych” (art. 4 ust. 2 Konwencji), a także „pomagają swym organizacjom sportowym w finansowaniu kontroli i analiz dopingowych, bezpośrednio poprzez subsydia i dotacje lub poprzez uwzględnianie kosztów tych kontroli i analiz przy ustalaniu całociowych subsydiów lub dotacji przyznawanych tym organizacjom; podejmują kroki wstrzymujące dotowanie z funduszy publicznych treningu sportowców, którzy zostali zawieszeni w wyniku dokonania wykroczenia dopingowego w sporcie, na okres ich zawieszenia; popierają i w razie potrzeby ułatwiają przeprowadzanie przez ich organizacje sportowe kontroli dopingowych wymaganych przez kompetentne międzynarodowe organizacje sportowe podczas zawodów” (art. 4 ust. 3 lit a-c Konwencji).

⁷ Zgodnie z oficjalnym tłumaczeniem konwencji na język polski, organ nosi oficjalnie nazwę Zespołu Kontrolnego, jednak jest ona nieadekwatna do pełnionej roli. Stąd odmienna od oficjalnej nomenklatura stosowana przez autora, która jest dość powszechna również w doktrynie.

⁸ Piechota R., op. cit., s. 672–673.

Międzynarodowa Konwencja o Zwalczaniu Dopingu w Sporcie

Międzynarodowa Konwencja o Zwalczaniu Dopingu w Sporcie to akt prawny przygotowany w ramach UNESCO. Projekt końcowy Konwencji został zaprezentowany i przyjęty 19 października 2005 r. podczas Konferencji Generalnej UNESCO. Konwencja weszła w życie, zgodnie z jej art. 37 ust. 1, 1 lutego 2007 r., a więc pierwszego dnia miesiąca następującego po upływie pełnego miesiąca od dnia złożenia trzydziestego dokumentu ratyfikacyjnego (dokument taki 11 grudnia 2006 r. przekazał Luksemburg). Polska Konwencję ratyfikowała 28 grudnia 2006 r. Zgodnie z art. 37 Konwencji, weszła ona w życie w stosunku do naszego kraju 1 marca 2007 r.

Konwencja miała stanowić panaceum na wszelkie problemy, zwłaszcza natury prawnej, związane z funkcjonowaniem dotychczas obowiązujących przepisów antydopingowych. Miał to być dokument, który wprowadzając bezpośrednio zharmonizowane i zunifikowane standardy Światowego Kodeksu Antydopingowego, pozbawiony będzie wad tego ostatniego⁹. Konwencja bowiem, jako umowa międzynarodowa, posiada w przeciwieństwie do Kodeksu walor prawa powszechnie obowiązującego. Jednak idea, by Kodeks stanowił załącznik do konwencji i był jej integralną częścią lub nawet został wprost inkorporowany do treści Konwencji, nie została zrealizowana¹⁰. Tym niemniej Konwencja bezpośrednio i pośrednio wspiera założenia Kodeksu, nakładając na państwa-strony zobowiązania w obszarze jego obowiązywania.

Międzynarodowa Konwencja o Zwalczaniu Dopingu w Sporcie obliguje państwa-strony do podjęcia określonych działań na szczeblu krajowym (część II Konwencji) oraz w zakresie współpracy międzynarodowej (część III). Na polu działań krajowych państwa odpowiadają m.in. za ograniczenie dostępności i stosowania w sporcie substancji i metod zabronionych oraz usprawnienie kontroli antydopingowych. W tym celu będą one podejmować starania w zakresie zwalczania nielegalnego handlu substancjami i metodami zabronionymi oraz kontroli ich produkcji, importu, dystrybucji i sprzedaży. Państwa zobowiązują się także do podjęcia określonych kroków w stosunku do personelu pomocniczego zawodników, w przypadku naruszenia przez nich reguł antydopingowych. Zobowiązania te polski ustawodawca realizuje w sposób opisany w odrębnej części niniejszego opracowania (por. ustawa o sporcie).

Konwencja w zakresie współpracy międzynarodowej nakłada na państwa obowiązek wspierania misji walki z dopingiem, realizowanej przez Światową Agencję Antydopingową. Ponadto, ustanawia tzw. Fundusz dobrowolny, czyli Fundusz przeznaczony na eliminowanie dopingiu. Środki Funduszu obejmują między innymi wkłady wnoszone przez państwa-strony, darowizny lub zapisy dokonywane przez określone podmioty. Konwencja pełni również istotną rolę w kwestii zapobiegania praktykom dopingowym, nakłada bowiem na państwa liczne obowiązki w zakresie edukacji i szkolenia (część IV), które mają służyć realizacji funkcji prewencyjnej. Konwencja zawiera także postanowienia odnoszące się do badań naukowych (część V).

⁹ Wach A., Światowa Konwencja Antydopingowa „Sport Wyczynowy”, Nr 1-3/2007, s. 138–139.

¹⁰ Do Konwencji w formie załączników dołączono jedynie *Listę substancji i metod zabronionych oraz wyciąg z Międzynarodowego Standardu Wyłączeń dla Celów Terapeutycznych*. Kodeks został do Konwencji dołączony jedynie w formie dodatku, który na mocy postanowień samej Konwencji ma jedynie charakter informacyjny i nie stanowi jej integralnej części (art. 4 ust. 2), a przez to nie tworzy dla państw żadnych zobowiązań w sferze prawa międzynarodowego.

Monitorowaniem przestrzegania Konwencji (część VI) zajmuje się Konferencja Stron, stanowiąca jej suwerenny organ. Status doradczy przy Konferencji otrzymała Światowa Agencja Antydopingowa, a status obserwatora Międzynarodowy Komitet Olimpijski, Międzynarodowy Komitet Paraolimpijski, Rada Europy oraz Międzynarodowy Komitet Wychowania Fizycznego i Sportu. Ten ostatni katalog ma charakter otwarty. Konwencja określa szczegółowo zakres obowiązków Konferencji, sposób komunikacji między państwami-stronami a Konferencją oraz jej strukturę organizacyjną, a także tryb zmiany Konwencji i jej załączników¹¹.

Światowy Kodeks Antydopingowy i standardy międzynarodowe

Światowy Kodeks Antydopingowy został opracowany pod auspicjami Światowej Agencji Antydopingowej, zastępując obowiązujący jeszcze formalnie do Igrzysk Olimpijskich w Atenach Kodeks Antydopingowy Ruchu Olimpijskiego. Światowy Kodeks Antydopingowy został przyjęty 5 marca 2003 r. przez uprawniony organ statutowy WADA¹². Jest to tzw. *living document*, co oznacza, że jest poddawany okresowym rewizjom, w zależności od zmieniających się warunków prawno faktycznych oraz od charakteru i tempa tych zmian. Ostatniej rewizji Kodeksu dokonano 15 listopada 2013 r. W nowym brzmieniu wszedł on w życie 1 stycznia 2015 r.

Kodeks, uzupełniony o standardy międzynarodowe¹³ oraz tzw. modele najlepszych praktyk¹⁴, stanowi zasadniczy element realizowanego przez WADA Światowego Programu Zwalczenia Dopingu. Celem tego przedsięwzięcia jest „z jednej strony – ochrona fundamentalnego prawa sportowca do uczestnictwa w uczciwym i wolnym od dopingu współzawodnictwie oraz promowanie zdrowia, z drugiej zaś – zapewnienie harmonizacji, koordynacji i poprawa skuteczności działań, zmierzających do wykrywania, zniechęcania i zapobiegania dopingowi w sporcie międzynarodowym oraz krajowym”¹⁵. Skuteczność tego procesu gwarantować ma wypracowany przez WADA mechanizm harmonizujący, oparty na dokumentach różnego szczebla, wyznaczających wspólne cele programu

¹¹ Piechota R., op. cit., s. 690-691.

¹² Sygnatariuszami Światowego Kodeksu Antydopingowego są: Światowa Agencja Antydopingowa, Międzynarodowy Komitet Olimpijski, międzynarodowe federacje sportowe, Międzynarodowy Komitet Paraolimpijski, narodowe komitety olimpijskie, narodowe komitety paraolimpijskie, a także organizatorzy najważniejszych imprez sportowych oraz narodowe organizacje antydopingowe.

¹³ Międzynarodowe standardy WADA dotyczą różnych obszarów technicznych i operacyjnych Światowego Programu Zwalczenia Dopingu i są opracowywane w porozumieniu z ruchem sportowym i władzami publicznymi. Celem standardów pozostaje harmonizacja działań prowadzonych przez podmioty krajowe odpowiedzialne za te właśnie techniczne i operacyjne obszary programu. Standardy międzynarodowe traktować należy jako integralną część Kodeksu, jako że są one niezbędne dla procesu jego właściwego wdrożenia. Zostały one ujęte w ramach odrębnych dokumentów ze względu na swój techniczny charakter. Ma to sprzyjać uelastycznieniu trybu ich zmiany, ponieważ jest on niezależny od rewizji samego Kodeksu. Decyzję o zmianie treści standardów międzynarodowych podejmuje Komitet Wykonawczy WADA, nie zaś Rada Założycielska tej organizacji, jak to ma miejsce w przypadku Kodeksu. Aktualnie obowiązuje pięć standardów międzynarodowych WADA. Cztery z nich pozostawały w mocy także przed 1 stycznia 2009 r., w tym *Lista substancji i metod zabronionych*, a także *Międzynarodowy Standard Badań*, *Międzynarodowy Standard dla Laboratoriów* oraz *Międzynarodowy Standard Wyłączeń dla Celów Terapeutycznych*. Z dniem 1 stycznia 2009 r. mocy obowiązującej nabrał też zupełnie nowy standard, tj. *Międzynarodowy Standard Ochrony Prywatności i Danych Osobowych*. Zob. szerzej: Piechota R., *Międzynarodowe standardy WADA 2009 – analiza stanu prawnego*, „Sport Wyczynowy”, Nr 2/2009.

¹⁴ Modele najlepszej praktyki konstruowane w oparciu o postanowienia Kodeksu zostały opracowane jako najnowsze rozwiązania w różnych dziedzinach zwalczenia dopingu. Modele zostały również zarekomendowane przez WADA i są obecnie udostępniane sygnatariuszom na żądanie, ale nie mają charakteru obowiązującego. Modele udostępniane są w postaci dokumentacji antydopingowej, zawierającej m.in. reguły i przepisy antydopingowe, dostosowane do potrzeb każdej z ważniejszych grup sygnatariuszy (np. międzynarodowych federacji sportów drużynowych).

¹⁵ Wach A., Światowy Kodeks Antydopingowy – aspekty prawne „Sport Wyczynowy”, Nr 7-8/2003, s. 38–39.

i techniki ich realizacji. Należą do nich Kodeks (poziom 1), a także wspomniane międzynarodowe standardy (poziom 2) oraz modele najlepszych praktyk (poziom 3).

Kodeks jest dokumentem, który ze względu na swój status prawny wzbudza wiele kontrowersji. Jako że został opracowany i przyjęty w ramach Światowej Agencji Antydopingowej, to nie może on mieć dla państw, w tym również dla Polski, charakteru wiążącego. „Agencja jest bowiem fundacją – podmiotem powstałym w oparciu o przepisy prywatnego prawa szwajcarskiego. O ile zatem możliwość wpływania Agencji na organizacje i związki sportowe nie stwarza wielu problemów, to kłopotliwe bywają relacje między Agencją a rządami państw”¹⁶. Istnieje uzasadniona obawa co do charakteru tych relacji i co do możliwości wpływania Światowej Agencji Antydopingowej na przyjmowane przez państwa rozwiązania prawne w zakresie zwalczania dopingów w sporcie. Podobne wątpliwości towarzyszą też możliwości włączenia norm tworzonych przez WADA do krajowego porządku prawnego. Dotyczy to zarówno Kodeksu, jak i międzynarodowych standardów.

Stosunek państw do Kodeksu próbuje się czasem wyjaśniać, nazywając je jego „sygnatariuszami”. Jest to jednak tylko pewien skrót myślowy. Państwa, choć podpisały tzw. deklarację kopenhaską, która przewidywała utworzenie Światowej Agencji Antydopingowej i wspieranie jej na zasadach partnerstwa między państwami i organizacjami sportowymi, to jednak nigdy nie stały się stronami Kodeksu. Jak już stwierdzono w niniejszym opracowaniu, nie doszło do skutku formalne związanie państw postanowieniami Kodeksu, polegające na włączeniu go do treści Międzynarodowej Konwencji o Zwalczaniu Dopingów w Sporcie. Mimo fiaska tej ostatniej inicjatywy zaryzykować można tezę, iż konwencja wprowadziła jednak jakościową zmianę w zakresie obowiązywania Kodeksu w krajowych porządkach prawnych. Co prawda dokument ten nadal pozostaje niewiązący, a przez to nie stanowi dla państw, w tym Polski, źródła prawa powszechnie obowiązującego, to jednak Konwencja w celu skoordynowania walki z dopingiem w sporcie na szczeblu krajowym i międzynarodowym zobowiązuje państwa-strony do przestrzegania zasad Kodeksu jako podstawy działań przewidzianych w jej artykule 5, tj. działań służących realizacji celów konwencji.

Odmiennie przedstawia się status niektórych standardów międzynarodowych WADA. Dwa z nich, tj. Lista Substancji i Metod Zabronionych oraz wyciąg z Międzynarodowego Standardu Wyłączeń dla Celów Terapeutycznych, są załącznikami do Międzynarodowej Konwencji o Zwalczaniu Dopingów w Sporcie i jako takie stanowią jej integralną część, mając tożsamy z konwencją charakter prawny (tzn. stanowią źródło prawa powszechnie obowiązującego w Polsce). Pozostałe standardy mają, podobnie jak Kodeks, jedynie charakter informacyjny. Jednak, tak jak to jest w przypadku Kodeksu, którego komplementarną część stanowią zresztą te standardy, uznać je można za pośrednio stosowane przez państwa w związku z prowadzeniem działań służących realizacji celów Międzynarodowej Konwencji o Zwalczaniu Dopingów w Sporcie.

Wracając do szczegółowej analizy samego Kodeksu, nadmienić należy, iż zawiera on wiele ciekawych rozwiązań prawnych dotyczących przede wszystkim sposobu zdefiniowania dopingów, a także charakteru odpowiedzialności w przypadku przewinień dopingowych czy kwestii wykończenia orzeczonej kary. Kodeks konstruuje definicję dopingów w sporcie w oparciu o katalog czynów stanowiących przewinienia dopingowe (człon abstrakcyjny definicji). Wystąpienie jednego lub

¹⁶ Dauerman T., *Doping w ujęciu międzynarodowym*, felieton zamieszczono w internecie w 2004 r.

więcej naruszeń reguł antydopingowych, określonych postanowieniami Kodeksu (art. 2.1–2.10), jest w tym przypadku konieczne. Kodeks wprowadza także spójny system sankcji dyscyplinarnych, których dolegliwość uzależnia od rodzaju przewinienia. Problematyka przedmiotu regulacji Kodeksu i standardów międzynarodowych WADA została szeroko omówiona w literaturze¹⁷.

Na zakończenie warto przypomnieć, iż 1 stycznia 2015 r. wszedł w życie zrewidowany Światowy Kodeks Antydopingowy, przyjęty 15 listopada 2013 r. przez Radę Założycielską (Zarząd Fundacji) WADA, w czasie trwania Czwartej Światowej Konferencji tej organizacji w Johannesburgu. Przewiduje on kilka zasadniczych zmian w dotychczas obowiązującej regulacji. Najważniejsze z nich dotyczą rozszerzenia katalogu przewinień dopingowych, w tym o tzw. zabronionej współpracy (por. Polskie Przepisy Antydopingowe), zaostrzenia w większości wypadków sankcji za pierwsze przewinienie dopingowe (standardowo stosowana sankcja 4 lat pozbawienia prawa udziału we współzawodnictwie sportowym w miejsce dotychczasowej sankcji w wymiarze 2 lat), a także redukcji z 18 do 12 miesięcy okresu, w którym trzykrotne niestawienie w wyznaczonym miejscu w czasie tzw. 60-minutowego okienka poza zawodami lub nieprzedstawienie wymaganych informacji na temat miejsca pobytu skutkuje przewinieniem dopingowym.

Piśmiennictwo

1. Dauerman T., *Doping w ujęciu międzynarodowym*; felieton zamieszczono w internecie w 2004 r.
2. Piechota R., *Elastyczny system sankcji! Kodeks i międzynarodowe standardy WADA w 2009 r.*, „Forum Trenera”, Nr 2(9)/2008.
3. Piechota R., *Międzynarodowe standardy WADA 2009 – analiza stanu prawnego* „Sport Wyczynowy”, Nr 2/2009.
4. Piechota R., *Nowy Kodeks Antydopingowy WADA 2007* „Sport Wyczynowy”, Nr 1-3/2008.
5. Piechota R., *Sport w polityce organizacji międzynarodowych* [w:] Jasudowicz T., Balcerzak M. (red.), *Księga pamiątkowa ku czci Profesora Jana Białocerkiewicza*, Dom Organizatora TNOiK, Toruń 2009.
6. Siekmann R., Soek J., *Basic Documents of International Sports Organisations*, T.M.C. Asser Instituut /Kluwer Law International, The Hague/Boston/London 1998.
7. Soek J., *The Legal Nature of Doping Law*, „The International Sports Law Journal”, No 2002/2.
8. Wach A., *Światowa Konwencja Antydopingowa* „Sport Wyczynowy”, Nr 1-3/2007.
9. Wach A., *Światowy Kodeks Antydopingowy – aspekty prawne* „Sport Wyczynowy”, Nr 7-8/2003.

¹⁷ Zob. Wach A., op. cit.; Piechota R., *Nowy Kodeks Antydopingowy WADA 2007* „Sport Wyczynowy”, Nr 1-3/2008; Piechota R., *Elastyczny system sankcji! Kodeks i międzynarodowe standardy WADA w 2009 roku*, „Forum Trenera”, Nr 2(9)/2008.

REGUŁY ANTYDOPINGOWE W POLSCE

Rafał Piechota
Departament Strategii i Współpracy Międzynarodowej
Ministerstwo Sportu i Turystyki

System reguł antydopingowych, a więc norm prawa, których przeznaczeniem jest zapobieganie oraz zwalczanie zjawiska dopingu w sporcie, zawiera się w polskim porządku prawnym zarówno w przepisach prawa powszechnie obowiązującego, w tym w aktach normatywnych rangi ustawowej i w wydanych na ich podstawie aktach wykonawczych, a także w wiążących Polskę ratyfikowanych umowach międzynarodowych oraz w prawie wewnątrzorganizacyjnym ruchu sportowego. Do tej drugiej kategorii zaliczyć należy zarówno przepisy stanowione przez Komisję do Zwalczania Dopingu w Sporcie w granicach jej kompetencji, jak i w wymiarze międzynarodowym przez Światową Agencję Antydopingową (WADA), a w mniejszym stopniu również przez międzynarodowe federacje sportowe. Choć nie stanowią one prawa powszechnie obowiązującego, to – ze względu na wyspecjalizowany charakter – efektywnie wpływają na kształt ustawodawstw krajowych, w tym także polskiego. Z uwagi na piramidalną strukturę ruchu sportowego w przypadku konfliktu tych reguł z normami prawa powszechnie obowiązującego stosowane bywają też przed tymi ostatnimi.

Reguły antydopingowe mające międzynarodową genezę posiadające zarówno przymiot prawa powszechnie obowiązującego (ratyfikowane umowy międzynarodowe), jak i pozbawione tego statusu (prawo organizacji sportowych mających siedzibę poza granicami Polski), a także wzajemne relacje między tymi normami stanowią przedmiot zainteresowania w ramach odrębnej części niniejszego opracowania, poświęconej systemowi antydopingowemu na świecie. To samo dotyczy się przepisów stanowionych przez Komisję do Zwalczania Dopingu w Sporcie. Stąd też w rozdziale omówione zostaną w sposób wyczerpujący jedynie reguły antydopingowe zawarte w aktach rangi ustawowej i wydanych na ich podstawie aktach niższego rzędu, choć te ostatnie przede wszystkim w ujęciu historycznym, w związku z uchyloną już ustawą z 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifikowanym¹⁸.

¹⁸ Dz. U. Nr 155, poz. 1298 z późn. zm.

Reguły antydopingowe, stanowiące prawo powszechnie obowiązujące, pomieszczono w polskim porządku prawnym przede wszystkim w ustawie z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie¹⁹, a także pośrednio w ustawie z 6 września 2001 r. prawo farmaceutyczne²⁰ czy ustawie z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii²¹. Istotne z punktu widzenia oceny ewolucji reguł antydopingowych w Polsce są również przepisy uchylonej w 2010 r. ustawy o sporcie kwalifikowanym wraz z wydanymi na jej podstawie aktami wykonawczymi.

Katalog ten uzupełniają ratyfikowane umowy międzynarodowe. W ich ramach reguły antydopingowe funkcjonują w Konwencji Antydopingowej Rady Europy z 16 listopada 1989 r.²² oraz w Międzynarodowej Konwencji o Zwalczaniu Dopingu w Sporcie sporządzonej w Paryżu 19 października 2005 r.²³, przyjętej w ramach UNESCO. Szczegółowy zakres tych ostatnich stanowi przedmiot analizy w ramach odrębnego rozdziału niniejszego opracowania.

Ustawa o sporcie kwalifikowanym i akty wykonawcze do ustawy – ujęcie historyczne

Ustawa o sporcie kwalifikowanym do momentu wejścia w życie ustawy o sporcie stanowiła kluczowy akt prawa krajowego odnoszący się wprost do zapobiegania oraz zwalczania dopingu w sporcie. Przepisy w tym zakresie pomieszczono w rozdziale szóstym ustawy, zatytułowanym Zwalczanie dopingu w sporcie. Liczył on sobie sześć artykułów, w ramach których ustawodawca podjął próbę zdefiniowania dopingu w sporcie, a także określenia statusu oraz kompetencji Komisji do Zwalczania Dopingu w Sporcie, a ponadto wprowadził ustawowy obowiązek poddawania się przez zawodników badaniom antydopingowym. Warto przyjrzeć się przepisom tego rozdziału w ujęciu historycznym, w kontekście wpływu na obowiązującą obecnie w tym zakresie regulację ustawy o sporcie.

Definicja dopingu w sporcie zawarta w ustawie o sporcie kwalifikowanym miała charakter mieszany. Obejmowała ona człon abstrakcyjny (ogólny), określony w art. 50 ustawy, uzupełniony o człon pragmatyczny w postaci wykazu środków farmakologicznych i metod uznanych za dopingowe, których stosowanie jest zabronione. Pierwszy człon definicji określał w sposób opisowy działania, jakie uznać należy za doping w sporcie, wprowadzając pojęcie „stosowania przez zawodników zakazanych środków farmakologicznych lub metod uznanych za dopingowe”. Doprecyzowanie tego terminu stanowił człon pragmatyczny definicji w postaci Listy Substancji i Metod Zabronionych, określającej z nazwy substancje i metody, których stosowanie będzie uznane za doping w sporcie. Wbrew opinii niektórych autorów komentarzy do przedmiotowej ustawy²⁴ było to

¹⁹ Dz. U. z 2014 r. poz. 715.

²⁰ Dz. U. z 2008 r. Nr 45, poz. 271 z późn. zm.

²¹ Dz. U. z 2012 r. poz. 124.

²² Dz. U. z 2001 r. Nr 15, poz. 149.

²³ Dz. U. z 2007 r. Nr 142, poz. 999.

²⁴ Cajsels W., *Ustawa o sporcie kwalifikowanym. Komentarz*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2006, s. 251: „powyższa definicja «doping» jest zgodna z definicją terminu «doping w sporcie», zamieszczoną w treści art. 2 ust. 1 pkt a Konwencji Antydopingowej sporządzonej w Strasburgu 16.11.1989 r., którym jest podawanie sportowcom lub używanie przez nich farmakologicznych klas środków dopingujących oraz stosowanie metod dopingowych”.

podejście przestarzałe, niepraktyczne i już wówczas niezgodne z obowiązującymi w tym zakresie ratyfikowanymi przez Polskę umowami międzynarodowymi²⁵.

Człon pragmatyczny definicji dopingu w ustawie o sporcie kwalifikowanym tworzył wykaz środków farmakologicznych i metod uznanych za dopingowe, których stosowanie jest zabronione, określany w formie rozporządzenia wydawanego przez ministra właściwego do spraw kultury fizycznej i sportu²⁶ w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zdrowia. Na podstawie upoważnienia zawartego w art. 52 nie został jednak nigdy wydany akt wykonawczy. W związku z tym, zgodnie z art. 80 ustawy o sporcie kwalifikowanym, przez cały okres jej obowiązywania w mocy pozostawało rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 13 sierpnia 2004 r. w sprawie określenia środków farmakologicznych i metod uznanych za dopingowe, których stosowanie jest zabronione²⁷, wydane na podstawie art. 48 ust. 3 ustawy z 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej²⁸. Pozostając w mocy, stało ono w sprzeczności z odpowiednimi przepisami Międzynarodowej Konwencji o Zwalczeniu Dopingu w Sporcie, tj. załączoną do niej Listą Substancji i Metod Zabronionych, z uwagi na odmienny katalog wymienionych tam substancji i metod.

Przykład ten ilustruje kuriozalny charakter przyjętego w ustawie o sporcie kwalifikowanym rozwiązania legislacyjnego, polegającego na wprowadzeniu obowiązku wydawania aktu wykonawczego w przedmiocie ustalenia wykazu środków farmakologicznych i metod uznanych za dopingowe, których stosowanie jest zabronione. Tym bardziej, że odpowiedzialność dyscyplinarna, związana ze stwierdzeniem takiej substancji w organizmie zawodnika lub zastosowaniem przez niego metody zabronionej, jest realizowana przez polskie związki sportowe w oparciu o obowiązujące w tym zakresie przepisy wewnętrzne (związkowe lub międzynarodowych federacji sportowych, opracowane w pełnej zgodności z Kodeksem i międzynarodowymi standardami WADA, w tym Listą Substancji i Metod Zabronionych), nie zaś w oparciu o przepisy przedmiotowego rozporządzenia. Rozwiązanie tego rodzaju oznaczało ponadto prowokowanie sytuacji kolizji przepisów rozporządzenia z treścią wiążącego Polskę załącznika do Międzynarodowej Konwencji o Zwalczeniu Dopingu w Sporcie, tj. wspomnianej listy zabronionej. Nawet bowiem przy zachowaniu należytej dyscypliny legislacyjnej i systematyczności w wydawaniu co roku aktu wykonawczego, określającego wykaz środków farmakologicznych i metod uznanych za dopingowe, których stosowanie jest zabronione, nie można wykluczyć sytuacji takiego właśnie konfliktu norm prawnych.

Kontynuując analizę przepisów ustawy o sporcie kwalifikowanym, należy zauważyć, że art. 51 określał status, a także tryb działania i kompetencje Komisji do Zwalczenia Dopingu w Sporcie. Ponadto, w ramach rozdziału o zwalczaniu dopingu w sporcie (art. 53), wprowadzał obowiązek poddania się przez zawodników kontrolnym badaniom antydopingowym, tak w czasie

²⁵ Już Konwencja Antydopingowa Rady Europy, ratyfikowana przez Polskę w 1990 r., pod pojęciem dopingu rozumie nie tylko stosowanie przez zawodników zakazanych środków farmakologicznych, ale i ich podawanie tymże zawodnikom, podczas gdy w ustawie o sporcie kwalifikowanym mowa jest tylko o tym pierwszym. Dziwi też powinien fakt, iż ustawodawca, podejmując prace nad projektem przedmiotowej ustawy, nie wziął pod uwagę przepisów Światowego Kodeksu Antydopingowego, dokumentu co prawda niewiążącego, ale jednak o istotnym znaczeniu faktycznym. Kodeks ten znacznie rozszerza katalog zachowań określonych jako doping w sporcie (por. art. 1 w związku z art. 2.1-2.8 Kodeksu oraz Wach A., *Światowy Kodeks Antydopingowy – aspekty prawne „Sport Wyczynowy”*, Nr 7-8/2003, s. 40), ujmując w nim chociażby podżeganie do stosowania substancji lub metody zabronionej, unikanie kontroli dopingowej czy usiłowanie użycia substancji zabronionej lub zastosowania metody zabronionej, a także handel nimi. Ustawa o sporcie kwalifikowanym nie uwzględniła zatem w tym zakresie obowiązujących standardów międzynarodowych, ograniczając zakres podmiotowy i przedmiotowy pojęcia „doping w sporcie”.

²⁶ Aktualny dział administracji rządowej „kultura fizyczna” nosił wówczas nazwę „kultura fizyczna i sport”.

²⁷ Dz. U. Nr 195, poz. 2005.

²⁸ Dz. U. z 2007 r. Nr 226, poz. 1675 z późn. zm.

zawodów sportowych, jak i poza nimi – w czasie treningów, zgrupowań, konsultacji i innych zajęć sportowych. Dodatkowo ustawa przewidywała karę pozbawienia licencji zawodnika na okres od 6 miesięcy do 2 lat w przypadku niewywiązania się z tego obowiązku. Rozwiązanie to z perspektywy czasu należy ocenić jako kontrowersyjne. Trudno bowiem orzec, jakie jest ratio legis wprowadzenia tak określonego ustawowego obowiązku. Dla zawodników bardziej efektywnym jego źródłem pozostają nadal przepisy wewnętrzne organizacji sportowych, tj. międzynarodowych federacji sportowych i WADA. Konieczność poddania się temu obowiązkowi wynika z charakteru uczestnictwa zawodników we współzawodnictwie sportowym. Również sankcje za niewywiązanie się z tego obowiązku były nakładane bez względu na obowiązujące w tym zakresie przepisy ustawy o sporcie kwalifikowanym. Co więcej, Światowy Kodeks Antydopingowy już wówczas konstytuował dwa odrębne przewinienia dopingowe, związane z szeroko rozumianym unikaniem kontroli antydopingowej²⁹. Zróżnicowanie stanów faktycznych, dających się zakwalifikować jako unikanie kontroli antydopingowej, a co za tym idzie, niejednorodna ich ocena w zakresie zagrożenia sankcją, zwłaszcza gdy w rachubę wchodzi możliwość popełnienia tego przewinienia jako kolejnego³⁰, za co grozi kara zakazu udziału we współzawodnictwie sportowym w wymiarze przekraczającym dwa lata, wpływa na negatywną ocenę rozwiązania legislacyjnego przyjętego w art. 53 ustawy (szczególnie w zakresie wymiaru przewidzianej w nim kary).

Kolejne kontrowersyjne rozwiązanie przewidywał art. 54 ustawy o sporcie kwalifikowanym. Zawierał on upoważnienie do wydania aktu wykonawczego przez ówczesnego ministra właściwego do spraw kultury fizycznej i sportu, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zdrowia, określającego podmioty przeprowadzające analizy antydopingowe, w sposób uwzględniający konieczność zapewnienia prawidłowości przeprowadzania tych analiz. Na podstawie tak sformułowanego upoważnienia ustawowego wydane zostało rozporządzenie Ministra Sportu z dnia 4 września 2006 r. w sprawie podmiotów przeprowadzających analizy antydopingowe³¹. Określało ono kryteria konieczne do spełnienia przez podmioty przeprowadzające w rozumieniu przepisów ustawy analizy antydopingowe. Pośród nich wymieniono obowiązek posiadania ważnej akredytacji Światowej Agencji Antydopingowej (WADA) oraz zawarcie umowy na przeprowadzanie analiz antydopingowych z Komisją do Zwalczania Dopingu w Sporcie.

Jedynym podmiotem posiadającym akredytację WADA w Polsce był wówczas i nadal pozostaje Zakład Badań Antydopingowych Instytutu Sportu. Fakt ten jednak nie zobowiązywał Komisji do zawarcia umowy właśnie z Instytutem. Komisja mogła zdecydować o wyborze podmiotu spoza

²⁹ Art. 2.4 Kodeksu (w brzmieniu obowiązującym w momencie stosowania omawianych przepisów) przewidywał, iż niestawienie w wyznaczonym miejscu w okresie tzw. 60-minutowego okienka poza zawodami lub nieprzedstawienie wymaganych informacji na temat miejsca pobytu, w przypadku zawodników należących do tzw. RTP, jeśli ma miejsce trzykrotnie w czasie 18 miesięcy, stanowi przewinienie dopingowe. Zawodnik należący do tzw. RTP (ang. *Registered Testing Pool*), zobowiązany był do przedstawienia informacji o miejscu swojego pobytu, a także do określenia dla każdego dnia jednego 60-minutowego okienka między godziną 6 rano a 23 wieczorem, podczas którego deklaruje on dostępność dla kontroli dopingowej w wybranym i ustalonym przez siebie miejscu (zob. Piechota R., *Międzynarodowe standardy WADA 2009 – analiza stanu prawnego „Sport Wyczynowy”*, Nr 2/2009, s. 188). Odrębne przewinienie dopingowe stanowiła odmowa lub niestawienie się bez uzasadnienia w punkcie pobrania próbki fizjologicznej po należyтым powiadomieniu lub w wypadku unikania pobrania próbki w inny sposób, stosownie do art. 2.3 obowiązującego wówczas Kodeksu.

³⁰ Ponowne naruszenie reguł antydopingowych powoduje, zgodnie z postanowieniami Kodeksu (tak wówczas, jak i teraz), zastosowanie surowszej sankcji niż w przypadku pierwszego przewinienia dopingowego. W art. 10.7 Kodeksu obowiązującego do końca 2014 r. pomieszczono szczegółową tabelę, która obrazuje, jakie są granice zagrożenia karą w przypadku różnych konfiguracji kolejnych przewinień dopingowych (zob. Piechota R., *Nowy Kodeks Antydopingowy WADA 2007 „Sport Wyczynowy”*, Nr 1-3/2008, s. 133).

³¹ Dz. U. Nr 169, poz. 1212.

terytorium Polski, co, biorąc pod uwagę przepisy o zamówieniach publicznych, nie jest wcale tak nieprawdopodobne. Pozbawienie z kolei Instytutu Sportu głównego zleceniodawcy usługi wykonania analiz antydopingowych mogłoby, z uwagi na wymagania WADA co do minimalnej liczby przeprowadzonych analiz, doprowadzić do utraty akredytacji przez laboratorium działające w ramach Instytutu. Z tego punktu widzenia nie było to rozwiązanie korzystne, tym bardziej że Minister Sportu i Turystyki, zgodnie z przepisami WADA³², zobowiązany był (i nadal jest) raz na trzy lata do przedłożenia Światowej Agencji Antydopingowej listu poparcia, w którym zobowiązuje się do stałego wspierania finansowego laboratorium antydopingowego i prowadzonych w nim badań naukowych oraz pokrycia kosztów analiz przynajmniej minimalnej (wymaganej do utrzymania akredytacji) liczby próbek w ciągu roku. Biorąc powyższe pod uwagę, znacznie lepszym rozwiązaniem wydaje się to przyjęte w ustawie o sporcie, o którym będzie jeszcze mowa.

Ostatnim artykułem w rozdziale ustawy o sporcie kwalifikowanym, poświęconym zwalczaniu dopingu w sporcie, był art. 55. Przewidywał on poddanie odpowiedzialności dyscyplinarnej zawodników, trenerów oraz innych osób za naruszenie przepisów antydopingowych określonych przez międzynarodowe organizacje sportowe. Przyjęcie takiego rozwiązania może dziwić, jako że rozszerzało ono krąg podmiotów, których zachowanie podlega odpowiedzialności z tytułu naruszenia reguł antydopingowych o trenerów oraz inne osoby, podczas gdy w ustawowej definicji dopingu mowa była tylko o pewnych zachowaniach samych zawodników. Można zatem wnioskować, iż trenerzy i wspomniane w art. 54 ustawy inne osoby ponosiły odpowiedzialność dyscyplinarną za naruszenie przepisów antydopingowych, określonych przez międzynarodowe organizacje sportowe, mimo iż ich działanie, ze względu na ograniczony zakres podmiotowy regulacji art. 50 ustawy, nie stanowiło dopingu w sporcie. Wątpliwości budzi również celowość zamieszczenia w ustawie przepisu tej treści, co art. 54. Przepis ten pełnił bowiem jedynie funkcję informacyjną, nie konstytuując żadnego obowiązku realizacji odpowiedzialności dyscyplinarnej w sprawach o naruszenie reguł antydopingowych. Wrażenie to potęgował fakt, iż w ustawie nie określono podmiotów uprawnionych do realizacji tej odpowiedzialności.

Ustawa o sporcie

Analogicznie do ustawy o sporcie kwalifikowanym, również ustawa o sporcie zawiera odrębny rozdział poświęcony zwalczaniu dopingu. Jest on jednak mniej obszerny. Składa się bowiem z trzech artykułów. Dotyczą one definicji dopingu w sporcie, statusu i kompetencji Komisji do Zwalczania Dopingu w Sporcie oraz sposobu finansowania badań antydopingowych i innych działań Instytutu Sportu, niezbędnych do utrzymania akredytacji WADA. Dodatkowo ustawa o sporcie zawiera odnoszące się do dopingu przepisy karne w art. 50. Pierwotnie miały one być wprowadzone do ustawy z 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny³³. Jednak w toku prac parlamentarnych nad projektem ustawy o sporcie zdecydowano odmiennie.

³² *Międzynarodowy Standard dla Laboratoriów WADA*; tekst standardu dostępny na stronie internetowej Światowej Agencji Antydopingowej (WADA): www.wada-ama.org.

³³ Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.

Ustawa o sporcie w art. 43 zawiera mieszaną definicję doping. Na tym kończą się jednak podobieństwa w tym zakresie z ustawą o sporcie kwalifikowanym. W przypadku komentowanej regulacji człon abstrakcyjny definicji przyjął bowiem kształt katalogu zachowań uznanych za doping w sporcie. Warto podkreślić, iż enumeratywne wyliczenie zachowań tego rodzaju, jak to uczyniono w treści art. 43 ust. 1 ustawy, zgodne jest z przyjętymi standardami międzynarodowymi w tym zakresie, tj. zarówno z wiążącą Polskę Międzynarodową Konwencją o Zwalczaniu Doping w Sporcie, jak i niewiążącym instrumentem, jakim jest Światowy Kodeks Antydopingowy. Nawet zatem pomimo podnoszonych w doktrynie³⁴ zastrzeżeń, co do zgodności zakresu ustawowego katalogu zachowań uznanych za doping w sporcie, i analogicznego wyliczenia dokonanego w Kodeksie, rozwiązanie przyjęte w ustawie o sporcie uznać należy za poprawne.

Przy uwzględnieniu powyższego, ustawa jako doping w sporcie określa obecność substancji zabronionej lub jej metabolitów albo markerów w próbce fizjologicznej osoby uczestniczącej lub przygotowującej się do uczestnictwa we współzawodnictwie sportowym, a także użycie, usiłowanie użycia, pomocnictwo lub podżeganie do użycia przez osobę uczestniczącą lub przygotowującą się do uczestnictwa we współzawodnictwie sportowym substancji zabronionej lub metody zabronionej oraz posiadanie w związku z uczestnictwem lub przygotowaniem do uczestnictwa we współzawodnictwie sportowym substancji zabronionej lub przyrządów umożliwiających stosowanie metody zabronionej. Katalog ten obejmuje także podanie lub usiłowanie podania substancji zabronionej oraz udział w przygotowaniu lub zastosowaniu metody zabronionej w związku z uczestnictwem lub przygotowaniem do uczestnictwa we współzawodnictwie sportowym, jak również utrudnianie lub udaremnianie kontroli antydopingowej, lub manipulowanie jej przebiegiem oraz wprowadzanie do obrotu substancji zabronionych lub przyrządów umożliwiających stosowanie metody zabronionej lub uczestniczenie w takim obrocie.

Poza rozszerzeniem w ustawie katalogu zachowań, stanowiących doping w sporcie, ustawodawca zdecydował także o rozszerzeniu zakresu podmiotowego tej definicji, jako że przepisy art. 43 ust. 1 odnoszą się do zachowań nie tylko samych zawodników. Ponadto, w związku z użyciem przez ustawodawcę terminu „uczestnictwo lub przygotowanie do uczestnictwa we współzawodnictwie sportowym”, rozumieć należy, iż doping w sporcie stanowią zarówno zachowania stypizowane w art. 43 ust. 1, które miały miejsce tak w czasie zawodów sportowych, jak i poza nimi. Co więcej, jak słusznie zauważono w doktrynie³⁵, nieodniesienie w omawianych przepisach współzawodnictwa sportowego do podmiotowej roli polskich związków sportowych w jego organizacji wskazuje, iż ustawodawca nie ogranicza pojęcia doping w sporcie do rywalizacji na najwyższym poziomie organizowanej przez polskie związki sportowe. Rozwiązanie takie wydaje się zasadne.

Należy zwrócić uwagę, iż przyjęta w treści art. 43 ust. 1 definicja doping w sporcie nawiązuje do systematyki przewinień dopingowych w Światowym Kodeksie Antydopingowym. Zastosowanie takiego zabiegu legislacyjnego wymaga jednak każdorazowego dostosowania do przepisów „źródłowych”, jeżeli te podlegają zmianie, nawet w sytuacji gdy częstotliwość tych zmian i ich zakres przedmiotowy są nieznaczące. Z sytuacją tego rodzaju mamy do czynienia po nowelizacji Kodeksu, która weszła w życie 1 stycznia 2015 r. Do katalogu przewinień dopingowych dodano

³⁴ Gniatowski M. (red.), *Ustawa o sporcie. Komentarz*, wyd. 1, PRESSCOM Sp. z o.o., Wrocław 2011, s. 224.

³⁵ Cajsels W., *op. cit.*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2011, s. 348.

bowiem dwa nowe, w tym zachowanie określone jako zabroniona współpraca (art. 2.10 Kodeksu). Polega ono na utrzymywaniu relacji przez osobę podlegającą przepisom antydopingowym w ramach obowiązków zawodowych lub innych związanych ze sportem z osobą z personelu pomocniczego zawodnika, która odbywa karę dyscyplinarną wykluczenia ze współzawodnictwa sportowego lub na mocy odrębnych przepisów została ukarana w postępowaniu dyscyplinarnym lub karnym za naruszenie reguł antydopingowych lub która występuje jako pośrednik w działaniach wymienionych osób. Biorąc powyższe pod uwagę, należałoby w tym miejscu zgłosić postulat *de lege ferenda* nowelizacji komentowanego przepisu art. 43 ust. 1 poprzez rozszerzenie zawarte w nim katalogu zachowań uznanych za doping w sporcie o wymienione powyżej.

Definicję doping w sporcie uzupełnia jej człon negatywny, który przewiduje istnienie okoliczności uzasadniających traktowanie pewnych zachowań na zasadzie wyjątku od zdefiniowanego w art. 43 ust. 1 pojęcia doping w sporcie. Wyjątek ten dotyczy zachowań, które spełniają przesłanki określone w przywołanej definicji, ale z określonych powodów nie mogą być traktowane jako takie. Dotyczy to na podstawie art. 43 ust. 2 ustawy zachowań określonych w jej art. 43 ust. 1 pkt 1–4, związanych z przyjmowaniem przez zawodnika substancji zabronionej lub metody zabronionej, jeśli jest to uzasadnione celem leczniczym, a zawodnik otrzymał zgodę Komisji do Zwalczenia Doping w Sporcie na stosowanie określonej substancji zabronionej lub metody zabronionej. Wyjątek ten związany jest z wprowadzeniem przez WADA Międzynarodowego Standardu Wyłączeń dla Celów Terapeutycznych (TUE), który stanowi również załącznik do Międzynarodowej Konwencji o Zwalczeniu Doping w Sporcie. Należy jednak zwrócić uwagę, iż sposób sformułowania tej przesłanki negatywnej w ustawie o sporcie, jak słusznie podnosi się w doktrynie³⁶, od początku obciążony jest wadą. Wynika ona ze zmiany mechanizmu przyznawania wyłączeń dla celów terapeutycznych i wyznaczenia, począwszy od 2010 r., roli w tym zakresie również międzynarodowym federacjom sportowym. W tym kontekście zasadna wydaje się rządowa inicjatywa nowelizacji tego przepisu³⁷ i w jej ramach odniesienie wprost do Międzynarodowego Standardu Wyłączeń dla Celów Terapeutycznych jako załącznika do Międzynarodowej Konwencji o Zwalczeniu Doping w Sporcie statuującego zasady przyznawania wyłączeń.

Drugi wyjątek, w którym mowa w art. 43 ust. 2, dotyczy wprowadzania do obrotu substancji zabronionych lub przyrządów umożliwiających stosowanie metody zabronionej lub uczestniczenia w takim obrocie, a więc zachowania określonego w art. 43 ust. 1 pkt 6, w odniesieniu do produktów leczniczych dopuszczonych do obrotu na zasadach przewidzianych w ustawie prawo farmaceutyczne.

Definicję doping w sporcie uzupełniają w ustawie o sporcie przepisy art. 43 ust. 3–5, tworzące jej człon pragmatyczny. Przepisy te posługują się terminami „substancja zabroniona” oraz „metoda zabroniona”. Ustawodawca zdecydował się na ich zdefiniowanie w sposób ogólny, ze względu na wymogi legislacyjne. Ostatecznie jednak przepisy te odsyłają do załącznika nr 1 (Lista Substancji i Metod Zabronionych) do Międzynarodowej Konwencji o Zwalczeniu Doping w Sporcie oraz jego zmian, dokonywanych w trybie przewidzianym w art. 34 tej Konwencji. Rozwiązanie takie jest niezwykle istotne z punktu widzenia praktyki stosowania prawa, a także w kontekście zasady

³⁶ Szerzej: Gniatowski M. (red.), op. cit., s. 232–233.

³⁷ Druk sejmowy nr 2674.

„pewności prawa”. Wejście w życie ustawy, a co za tym idzie, przyjęcie takiego rozwiązania, zniosło ostatecznie wprowadzony przez ustawę o sporcie kwalifikowanym obowiązek określania w drodze rozporządzenia wykazu środków farmakologicznych i metod uznanych za dopingu, których stosowanie jest zabronione. Odesłanie jednak w tym zakresie do treści przywołanej umowy międzynarodowej, jeżeli dodać do tego fakt, że na definicji dopingu w sporcie oparte są umieszczone w ustawie przepisy karne, nakłada na ustawodawcę bardzo ścisły obowiązek publikowania zgodnie z przepisami obowiązującymi w tym zakresie wszelkich zmian dokonanych w konwencji, w tym w szczególności w brzmieniu listy zabronionej.

Jako dopełnienie definicji dopingu art. 43 ustawy o sporcie określa się w ust. 6 pewne warunki realizacji odpowiedzialności dyscyplinarnej za stosowanie dopingu w sporcie. Organami zobowiązanymi do wykonywania zadań w tym zakresie czyni podmioty prowadzące działalność sportową, w tym w szczególności polskie związki sportowe. Przepis ten pozwala zatem w praktyce na realizację odpowiedzialności dyscyplinarnej tak przez organizacje międzynarodowe, jak i przez polskie związki sportowe, w zależności od tego, kto jest organizatorem współzawodnictwa sportowego lub kto odpowiada za przeprowadzone badanie antydopingowe. Podstawą realizacji tak rozumianej odpowiedzialności dyscyplinarnej są regulaminy podmiotów wskazanych w art. 43 ust. 6. Przyjęta w ten sposób reguła jest z jednej strony wyrazem poszanowania autonomii organizacji sportowych, z drugiej zaś może rodzić wątpliwości co do celowości zawierania w ustawie tak szcątkowej regulacji odnoszącej się do postępowań dyscyplinarnych, szczególnie że przepis ten nie jest konieczny z punktu widzenia uprawnień podmiotów w nim wymienionych do realizacji postępowań dyscyplinarnych. Źródłem tego uprawnienia są bowiem przepisy wewnątrzorganizacyjne ruchu sportowego.

Ustawa o sporcie sporo miejsca poświęca też Komisji do Zwalczenia Dopingu w Sporcie, nie wprowadzając jednak wielu istotnych zmian w zakresie jej funkcjonowania w stosunku do ustawy o sporcie kwalifikowanym. Różnice w stanie prawnym dotyczą przede wszystkim ograniczenia liczby członków Komisji, modyfikacji przykładowego zakresu jej zadań, co akurat wywołało nieuzasadnione kontrowersje w doktrynie³⁸, a także osadzenia Komisji w systematyce sektora finansów publicznych. Dotąd przepisy ustawy o sporcie kwalifikowanym mówiły jedynie o finansowaniu działalności Komisji ze środków budżetu państwa. Projekt ustawy o sporcie określa natomiast formę działania biura Komisji, zapewniającego jej obsługę. Otrzymuje ono status jednostki budżetowej ze wszystkimi tego konsekwencjami.

Przyjęcie w ustawie o sporcie nowych rozwiązań w zakresie funkcjonowania Komisji do Zwalczenia Dopingu w Sporcie może powodować pewne trudności natury praktycznej³⁹, prze-

³⁸ W. Cajsels stoi na stanowisku, iż Komisja w ramach możliwości upoważnienia innych podmiotów do przeprowadzania kontroli, o których mowa w art. 44 ust. 5 pkt 2, udzieliła takiego upoważnienia działającemu przy Instytucie Sportu w Warszawie – Zakładowi Badań Antydopingowych. Szerzej: Cajsels W., *op. cit.*, s. 364. Należy wyjaśnić, iż Zakład Badań Antydopingowych działa jako akredytowane laboratorium antydopingowe i jako takie dokonuje analizy próbek fizjologicznych zawodników. Kontrola antydopingowa polega zaś na pobieraniu tych próbek od zawodników i jest, co do zasady, realizowana przez Komisję do Zwalczenia Dopingu w Sporcie.

³⁹ Autor nie podziela jednak opinii wyrażonej przez W. Cajselsa, jakoby jednym z tych problemów był sposób określenia kadencji Przewodniczącego i członków Komisji. Cajsels przesądza, iż okres 4-letniej kadencji jest wspólnym okresem dla wszystkich członków Komisji. Gdyby tak było, ustawodawca zdecydowałby się na odniesienie okresu kadencji do całej Komisji, a nie poszczególnych jej członków, jak to uczynił w art. 44 ust. 4 ustawy o sporcie. Opinię autora potwierdza praktyka działania ministra właściwego do spraw kultury fizycznej, który począwszy od 2010 r. powołuje członków Komisji na kadencji niezależnie od biegu 4-letnich okresów kadencji pozostałych członków Komisji. Szerzej: Cajsels W., *op. cit.*, s. 362. Odrębnym problemem pozostaje natomiast określenie statusu Przewodniczącego Komisji jako jej członka, o czym szerzej w Gniatowski M. (red.), *op. cit.*, s. 238–239.

jawiające się przede wszystkim w działaniach ministra właściwego do spraw kultury fizycznej. Po pierwsze, ustawa o sporcie konstytuuje nowy byt w strukturze Komisji, jakim jest jej biuro, nadając mu formę jednostki budżetowej. W konsekwencji nakłada na wspomnianego ministra obowiązki nadania statutu biura Komisji, na podstawie przepisów ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych⁴⁰. Jednocześnie przepisy ustawy o sporcie przewidują nadanie przez tego samego ministra w drodze zarządzenia statutu również samej Komisji. Warto nadmienić, że jest to swoiste *novum* w stosunku do przepisów ustawy o sporcie kwalifikowanym, gdzie organizację Komisji, tryb i sposób jej działania określał regulamin uchwalany przez Komisję, a tylko zatwierdzany przez ministra właściwego do spraw kultury fizycznej i sportu. Ustawa nie rozstrzyga jednak ani o rozdziale zadań między Komisją a jej biuro, ani też o charakterze stosunku łączącego ministra właściwego do spraw kultury fizycznej z Komisją. O ile bowiem w przypadku biura Komisji stosunek ten wynika z przepisów ogólnych o jednostkach budżetowych, o tyle w przypadku Komisji brak takich uregulowań. Biorąc powyższe pod uwagę, trudno jednoznacznie odpowiedzieć, czy nadzór ministra właściwego do spraw kultury fizycznej obejmuje swoim zakresem działania Komisji.

Ustawa o sporcie zmienia także model finansowania badań antydopingowych oraz wszelkich innych wydatków związanych z utrzymaniem akredytacji WADA przez laboratorium działające w ramach organizacyjnych Instytutu Sportu. W związku ze zmianą przez WADA wymogów akredytacyjnych⁴¹ oraz w celu wyeliminowania krytykowanego w niniejszym opracowaniu modelu finansowania badań antydopingowych za pośrednictwem Komisji do Zwalczenia Doping w Sporcie ustawodawca zdecydował o zmianie kierunku przepływu środków na ten cel, a także o zmianie ich charakteru. Na podstawie art. 45 ustawy minister właściwy do spraw kultury fizycznej może udzielić dotacji celowej, w wysokości określonej w ustawie budżetowej, Instytutowi Sportu w Warszawie na zadania związane z utrzymaniem akredytacji WADA oraz zakup sprzętu służącego do przeprowadzania badań antydopingowych. Rozwiązanie takie ma dodatkowo pozwolić na realizację zobowiązań wynikających z Międzynarodowej Konwencji o Zwalczeniu Doping w Sporcie w zakresie ułatwienia dostępu organizacjom sportowym do akredytowanego laboratorium antydopingowego.

Ustawa o sporcie wprowadza też w rozdziale 10 przepisy karne odnoszące się do doping w sporcie. Mowa o art. 50 ustawy, który penalizuje konkretne zachowania mieszczące się w granicach ustawowej definicji doping w sporcie. Dotyczy to odpowiednio podania małoletniej osobie uczestniczącej lub przygotowującej się do uczestnictwa we współzawodnictwie sportowym substancji zabronionej lub zastosowania wobec niej metody zabronionej (zarówno bez jej wiedzy, jak i za jej wiedzą⁴²) oraz podania substancji zabronionej lub stosowania metody zabronionej wobec osoby uczestniczącej lub przygotowującej się do uczestnictwa we współzawodnictwie sportowym bez jej wiedzy. Przepisy te, określone w art. 50 ust. 1 i 2 ustawy, są zagrożone grzywną, karą ograniczenia wolności albo karą pozbawienia wolności do lat 2.

⁴⁰ t.j. Dz. U. z 2013 r., poz. 885, z późn. zm.

⁴¹ Międzynarodowy Standard dla Laboratoriów WADA w brzmieniu przyjętym przez Komitet Wykonawczy tej organizacji 20 września 2008 r. stanowi o podniesieniu minimalnego progu wykonywanych przez laboratorium badań jako warunku koniecznego do utrzymania akredytacji WADA. Próg ten wynosił poprzednio 1500 badań (próbek fizjologicznych) wykonanych w ciągu roku. Standard podniósł go do 3000 badań rocznie. Zob. Piechota R., *op. cit.*, s. 192.

⁴² Autor nie podziela opinii W. Cajsela, jakoby wszystkie działania skierowane przeciwko małoletniemu, o których mowa w art. 50 ust. 1 ustawy, musiały być dokonane za jego wiedzą (w przeciwieństwie do działań wymienionych w art. 50 ust. 2). Ani literalna, ani żadna inna wykładnia tego przepisu, zdaniem autora, nie prowadzi do takich wniosków. Szerzej: Cajselski W., *op. cit.*, s. 393.

Jak wynika z powyższego, ustawodawca nie zdecydował się, słusznie w opinii autora, na penalizację przewinień dopingowych popełnianych przez samych zawodników, uznając w tym zakresie odpowiedzialność dyscyplinarną za wystarczającą. Natomiast, wzorem prawodawstwa francuskiego, postanowił objąć szczególną ochroną małoletnich, w związku z potrzebą większej dbałości o ich zdrowie. Jak czytamy w uzasadnieniu do projektu ustawy, „dodatkowym argumentem przemawiającym za wprowadzeniem ochrony małoletnich przed stosowaniem wobec nich dopingu jest obniżanie się wieku inicjacji w sporcie oraz potrzeba krzewienia wśród młodzieży uczestniczącej we współzawodnictwie sportowym uczciwych i prawidłowych postaw, przeciwdziałania takim nieuczciwym zachowaniom, które mogą nie tylko wpłynąć na rezultat rywalizacji, ale również wywierać na jej uczestników demoralizujący wpływ” (s. 28).

W kontekście powyższego wątpliwości budzić może jedynie objęcie penalizacją w przypadku obu przepisów karnych zachowań polegających na podaniu wszelkich substancji zabronionych lub zastosowaniu wszelkich metod zabronionych. Praktyka innych państw (m.in. Słowacji) wskazuje bowiem na celowość penalizacji zachowań polegających na podaniu jedynie najniebezpieczniejszych dla zdrowia klas substancji zabronionych (np. steroidów anabolicznych, hormonów i pokrewnych substancji), co ma związek przede wszystkim z ogólną dostępnością w obrocie niektórych mniej niebezpiecznych substancji.

Inne ustawy

Komplementarny charakter w stosunku do przepisów ustawy o sporcie, przede wszystkim do standardów międzynarodowych zawartych w Międzynarodowej Konwencji o Zwalczaniu Dopingu w Sporcie, czy w nieposiadającym mocy obowiązującej w polskim porządku prawnym Światowym Kodeksie Antydopingowym, mają przepisy niektórych ustaw, w tym przede wszystkim ustawy prawo farmaceutyczne, ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii, a także ustawy z 25 lutego 2011 r. o substancjach chemicznych i ich mieszaninach⁴³ oraz ustawy z 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi⁴⁴.

Przedmiot regulacji wymienionych aktów prawnych dotyczy substancji, spośród których pewne zakwalifikować można również jako substancje zabronione, w rozumieniu przepisów o zwalczaniu dopingu w sporcie. Ustawy te, określając warunki wykonywania nadzoru nad wytwarzaniem tych substancji, ich przetwarzaniem, przerabianiem, obrotem nimi czy ich posiadaniem, służą także realizacji zadań państwa w zakresie zwalczania dopingu w sporcie, a w szczególności tych wymierzonych przeciwko udziałowi w obrocie substancjami zabronionymi, czy przeciwko ich posiadaniu.

Przepisy wspomnianych ustaw, w związku z zakwalifikowaniem pewnych substancji objętych zakresem ich regulacji jako substancji zabronionych, służą także wzmocnieniu profilaktyki antydopingowej dzięki realizowaniu na ich podstawie działalności wychowawczej, edukacyjnej czy informacyjnej.

⁴³ Dz. U. Nr 63, poz. 322 z późn. zm.

⁴⁴ Dz. U. z 2012 r. poz. 1356 z późn. zm.

Reasumując, reguły antydopingowe w polskim porządku prawnym występują w sposób rozproszony. Brak jest jednego aktu prawnego, w sposób kompleksowy regulującego zagadnienia zapobiegania i zwalczania dopingu w sporcie. Istniejące w rodzimym porządku prawnym reguły antydopingowe zawarto zarówno w aktach prawa powszechnie obowiązującego, w tym w szczególności w ustawach oraz w ratyfikowanych umowach międzynarodowych, jak i w aktach pozbawionych waloru powszechnego obowiązowania, niewiążących, których jednak znaczenie w praktyce zwalczania dopingu w sporcie jest nie do przecenienia.

Pluralizm i złożony charakter obecnych w polskim prawie reguł antydopingowych negatywnie wpływa na ich przejrzystość, i to zarówno w ocenie organów je stosujących, jak i osób bezpośrednio poddanych ich reżimowi, czyli zawodników oraz osób z ich otoczenia. Pomimo jednak tak złożonego charakteru omawianych reguł można zaryzykować twierdzenie, że tworzą one dość spójny wewnętrznie system, w ramach którego mają często uzupełniający względem siebie charakter, a z rzadka jedynie dochodzi między nimi do kolizji, choć sytuacji takich nie da się oczywiście uniknąć⁴⁵.

Reguły antydopingowe w prawie polskim tworzą unikatowy konglomerat norm, nie tylko o zróżnicowanym pochodzeniu (normy wywodzące się z prawa międzynarodowego publicznego, a także bezpośrednio z prawa krajowego), randze (normy ustawowe oraz normy pomieszczone w aktach wykonawczych), ale i o niejednorodnym charakterze (normy karne, administracyjne, dyscyplinarne). Różnorodność tych reguł, spowodowana działalnością legislacyjną prowadzoną na zasadzie akcyjności, przez wielu prawodawców (ustawodawca krajowy, międzyrządowe organizacje międzynarodowe, pozarządowe organizacje sportowe), stanowi o ich specyfice. Fakt ten nie przesądza jednak o ich skuteczności ani też o jej zdecydowanym braku.

Piśmiennictwo

1. Cajselski W., *Ustawa o sporcie. Komentarz*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2011.
2. Cajselski W., *Ustawa o sporcie kwalifikowanym. Komentarz*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2006.
3. Gniatowski M. (red.), *Ustawa o sporcie. Komentarz*, wyd. 1, PRESSCOM Sp. z o.o., Wrocław 2011.
4. Piechota R., *Międzynarodowe standardy WADA 2009 – analiza stanu prawnego* „Sport Wyczynowy”, Nr 2/2009.
5. Piechota R., *Nowy Kodeks Antydopingowy WADA 2007* „Sport Wyczynowy”, Nr 1-3/2008.
6. Piechota R., *Pluralizm reguł antydopingowych* Bunikowski D., Dobrzeńcki K. (red.), *Pluralizm prawny – tradycja transformacji, wyzwania*, TNOiK, Toruń 2009.
7. Wach A., *Światowy Kodeks Antydopingowy – aspekty prawne* „Sport Wyczynowy”, Nr 7-8/2003.

⁴⁵ Por. Piechota R., *Pluralizm reguł antydopingowych* Bunikowski D., Dobrzeńcki K. (red.), *Pluralizm prawny – tradycja transformacji, wyzwania*, TNOiK, Toruń 2009.

POLSKI SYSTEM ANTYDOPINGOWY

Dariusz Błachnio, Michał Rynkowski
Biuro Komisji do Zwalczenia Doping w Sporcie

W polskim systemie antydopingowym instytucjami włączonymi w walkę z dopingiem w sporcie są: Komisja do Zwalczenia Doping w Sporcie, Zakład Badań Antydopingowych (laboratorium akredytowane przez WADA) oraz polskie związki sportowe. Zgodnie z aktualnie obowiązującymi regulacjami każdy z tych podmiotów pełni inną rolę. Komisja jest odpowiedzialna m.in. za kreowanie polityki antydopingowej, przeprowadzanie kontroli antydopingowych oraz dokonywanie oceny, czy doszło do naruszenia przepisów antydopingowych. Laboratorium odpowiedzialne jest za analizę próbek pobranych od zawodników przez Komisję i wydawanie wyników badań, natomiast do kompetencji polskich związków sportowych należy przeprowadzanie antydopingowych postępowań dyscyplinarnych. Zgodnie z nowymi polskimi przepisami antydopingowymi polskie związki sportowe mogą delegować uprawnienie dotyczące orzekania w sprawach o naruszenie przepisów antydopingowych panelowi dyscyplinarnemu działającemu przy Komisji. Szerzej o tym na stronie 41.

Komisja do Zwalczenia Doping w Sporcie

Organizacja zajmująca się walką z dopingiem w sporcie funkcjonuje w polskim systemie antydopingowym od 1988 r., początkowo jako Komisja Antydopingowa, następnie Rada do Zwalczenia Doping w Sporcie, ostatecznie przekształcona w 1993 r. w Komisję do Zwalczenia Doping w Sporcie. Z założenia, zarówno Rada, jak i Komisje to ciała plenarne, odpowiedzialne za kreowanie i realizację polityki antydopingowej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Z upływem lat w Komisji zaczęły wyodrębniać się struktury o charakterze zawodowym, takie jak Biuro Komisji. Zmieniały się również metody walki z dopingiem, które wymagały wykonywania coraz bardziej złożonych programów antydopingowych poszerzanych o edukację, prowadzenie działań wywiadowczych oraz postępowań dyscyplinarnych. Wiązało się to z przeznaczaniem większych środków finansowych, zatrudnianiem większej liczby pracowników zawodowo zajmujących się walką

z dopingiem oraz intensywniejszą współpracą międzynarodową. Ostateczny kształt organizacyjno-prawny nadała Komisji do Zwalczenia Doping w Sporcie ustawa o sporcie. Zagadnienia antydopingowe zostały uregulowane w rozdziale 9 ustawy w art. od 43 do 45. Najważniejszą zmianą w stosunku do poprzednio obowiązującej ustawy z 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifikowanym jest wyodrębnienie Biura Komisji jako jednostki budżetowej odpowiedzialnej za obsługę Komisji. Także bardzo istotną zmianą jest wprowadzenie w art. 43 ust. 3 i 4 bezpośredniego odniesienia się do listy zabronionej WADA, stanowiącej załącznik nr 1 do konwencji międzynarodowej o zwalczaniu doping w sporcie sporządzonej w Paryżu 19 października 2005 r., zwanej potocznie „antydopingową konwencją UNESCO”. Zasadniczymi zadaniami Komisji, zgodnie z ustawą, są w szczególności:

- 1) prowadzenie wykazu substancji i metod zabronionych;
- 2) przeprowadzanie kontroli antydopingowych podczas zawodów oraz poza nimi;
- 3) prowadzenie badań wspierających zwalczanie doping w sporcie;
- 4) wspieranie, opracowywanie i wdrażanie programów edukacyjnych lub szkoleniowych, dotyczących zwalczania doping w sporcie.

Komisja do Zwalczenia Doping w Sporcie ma wyłączność przeprowadzania badań antydopingowych w Polsce, żaden inny podmiot bez zgody Komisji nie ma prawa do realizacji programu badań antydopingowych

Badania antydopingowe

Badania antydopingowe realizowane są zgodnie z obowiązującym Międzynarodowym Standardem Badań i Śledztw, który wszedł w życie 1 stycznia 2015 r. W stosunku do poprzednio obowiązującej wersji proces planowania, pobierania i transportu próbek nie uległ znaczącym zmianom.

Badania antydopingowe mogą być przeprowadzone na zawodach sportowych i poza nimi, w trybie losowanym lub celowanym. Tryb celowany można podzielić na typowanie zawodnika ze względu na zajęte miejsce podczas zawodów sportowych lub z góry zaplanowaną kontrolę konkretnego zawodnika. Można również dokonać podziału na kontrole wykonywane na zgrupowaniach sportowych lub treningach, gdzie próbki pobierane są od kilku zawodników, oraz na kontrole indywidualne, polegające na pobraniu próbki od konkretnego sportowca w miejscu jego pobytu, np. w jego miejscu zamieszkania. Podczas badania antydopingowego od sportowca może zostać pobrany materiał biologiczny w postaci moczu lub krwi. Próbki zostają poddane standardowej analizie pozwalającej na wykrycie większości substancji zabronionych określonych w liście zabronionej oraz badań ukierunkowanych na wykrywanie konkretnych substancji, takich jak erytropoetyna lub hormon wzrostu, czy metod zabronionych, np. transfuzji krwi. Także oprócz badań wykonywanych pod kątem wykrywania konkretnych substancji lub metod zabronionych stosuje się paszport biologiczny zawodnika składający się z dwóch podprogramów: profilu hematologicznego oraz profilu steroidowego, które za pomocą analizy parametrów poszczególnych składowych krwi lub stężeń i proporcji określonych hormonów pozwalają na wykrywanie skutków stosowania

niedozwolonych substancji lub metod. W celu realizacji programu niezapowiedzianych kontroli antydopingowych Komisja do Zwalczenia Doping w Sporcie zbiera informacje pobytowe sportowców, którzy zostali wytypowani do programu zarejestrowanej grupy zawodników. Włączeni na listę sportowcy mają obowiązek podawania informacji o swoim miejscu i czasie dostępności do przeprowadzenia badania antydopingowego w wymiarze jednej godziny (*one hour testing slot*). Także zawodnicy będący w zarejestrowanej grupie zawodników, którzy reprezentują dyscypliny o charakterze wytrzymałościowym, włączeni są do programu paszportu biologicznego w zakresie profilowania hematologicznego.

Wyniki badań

Na podstawie danych statystycznych zebranych od 2004 r. dyscyplinami, w których zawodnicy najczęściej popełniają naruszenia przepisów antydopingowych, są: kulturystyka i trójbój siłowy, podnoszenie ciężarów oraz rugby. Średni procentowy udział naruszeń przepisów antydopingowych od ogólnej liczby przeprowadzonych badań wynosi 1,54%. Statystycznie Komisja do Zwalczenia Doping w Sporcie wykrywa około 37 naruszeń przepisów antydopingowych rocznie. Wyniki nie odbiegają od danych światowych – średnia naruszeń przepisów antydopingowych na świecie oscyluje pomiędzy 1 a 2%.

Informacja i edukacja

Zgodnie z art. 44 ust. 5 ustawy o sporcie Komisja do Zwalczenia Doping w Sporcie odpowiedzialna jest za prowadzenie wykazu substancji i metod zabronionych oraz wspieranie, opracowywanie i wdrażanie programów edukacyjnych lub szkoleniowych dotyczących zwalczania doping w sporcie. Co roku w grudniu na stronie internetowej Komisji⁴⁶ publikowana jest Lista Substancji i Metod Zabronionych opracowana przez Światową Agencję Antydopingową w polskiej wersji językowej. Lista jest aktualizowana co roku podczas spotkania komitetu wykonawczego Światowej Agencji Antydopingowej, które zazwyczaj odbywa się w listopadzie danego roku.

Komisja do Zwalczenia Doping w Sporcie prowadzi szeroko zakrojone programy edukacyjne adresowane głównie do sportowców wyczynowych i ich personelu pomocniczego: trenerów, lekarzy i fizjoterapeutów, a także do sportowców amatorów, młodzieży i rodziców młodych sportowców. W zależności od grupy docelowej programy te są dostosowane do potrzeb konkretnych odbiorców w zakresie sposobu przekazywania informacji, treści i formy, w jakiej są przedstawiane. Edukacja przeprowadzana jest za pomocą bezpośrednich spotkań, akcji edukacyjno-informacyjnych (*outreach*) podczas zawodów sportowych oraz przy wykorzystaniu mediów elektronicznych, takich jak programy e-learningowe.

---

⁴⁶ www.antydoping.pl.

Za przykład programu e-learningowego posłużyć może „Akademia prawdziwych mistrzów”. Adresatami treści antydopingowych określonych w akademii są niepełnoletni sportowcy oraz ich trenerzy. Opracowano dwa odrębne programy skierowane do tych dwóch grup odbiorców. Treści edukacyjne wysłane są w formie krótkich lekcji za pomocą zautomatyzowanego systemu mailingowego. Użytkownik po zapisaniu się do akademii automatycznie otrzymuje wiadomości e-mail w określonych z góry odstępach czasu. Ze względu na potrzebę szerszej edukacji program akademii nie dotyczy jedynie zagadnień antydopingowych. Poruszane są również takie tematy jak dietetyka, angielski dla sportowców, zajęcia z psychologii i motywacji, fizjologia treningu.

Badania naukowe

Komisja do Zwalczenia Doping w Sporcie jest odpowiedzialna także za wspieranie badań naukowych związanych z walką z dopingiem w sporcie. Członkowie Komisji oraz pracownicy biura zaangażowani są w przeprowadzanie badań, których celem jest pozyskanie danych pozwalających na lepsze zrozumienie zjawiska dopingiu oraz na opracowanie metod skuteczniejszego jego zwalczania. Na skuteczność tej walki wpływ ma wiele czynników: właściwa realizacja kontroli antydopingowych, analizy laboratoryjne, śledztwa przeprowadzane przez organizacje antydopingowe, przepisy prawa dotyczące m.in. odpowiedzialności za stosowanie dopingiu, realizacji antydopingowych postępowań dyscyplinarnych, współpracy z organami państwa, takimi jak policja, służby celne oraz służby sanitarne.

Wyłączenia da celów terapeutycznych

Oprócz kompetencji wymienionych literalnie w ustawie o sporcie zgodnie z Międzynarodowym Standardem Wyłączeń dla Celów Terapeutycznych wydanym przez Światową Agencję Antydopingową Komitet Wyłączeń dla Celów Terapeutycznych funkcjonujący przy Komisji do Zwalczenia Doping w Sporcie rozpatruje wnioski o udzielenie zgody na stosowanie substancji lub metody zabronionej przez sportowca. Więcej o zasadach udzielania wyłączeń na str. 43.

Polskie związki sportowe

Zgodnie z art. 43 ust. 6 ustawy o sporcie polskie związki sportowe odpowiedzialne są za realizację antydopingowych postępowań dyscyplinarnych. Art. 9 ust. 4 ustawy o sporcie zaleca by przepisy dyscyplinarne były uchwalane przez walne zgromadzenie delegatów związków. W pewnej mierze ogranicza to możliwość szybkiego przyjmowania zmieniających się przepisów antydopingowych, które są opracowywane przez Komisję do Zwalczenia Doping w Sporcie. Przepisy te bazują na aktualnie obowiązującym Światowym Kodeksie Antydopingowym w wersji z 2015 r. oraz międzynarodowych standardów wydanych przez Światową Agencję Antydopingową. W

krajach europejskich funkcjonują różne modele antydopingowych postępowań dyscyplinarnych. Uzależnione to jest w głównej mierze od systemu prawa oraz od podziału zadań pomiędzy narodowy komitet olimpijski, narodowe federacje sportowe oraz narodową organizację antydopingową. Występują cztery modele. W pierwszym, za realizację antydopingowych postępowań dyscyplinarnych odpowiedzialne są narodowe federacje sportowe, w drugim – narodowe komitety olimpijskie. Te dwa modele występują najczęściej. W trzecim wariantcie realizacja może zostać powierzona narodowej organizacji antydopingowej, takiej jak Komisja do Zwalczenia Dopingu w Sporcie. W ostatnim modelu organizacją odpowiedzialną za realizację odpowiedzialności dyscyplinarnej jest niezależny organ w postaci trybunału arbitrażowego.

W oparciu o obowiązujące przepisy prawa przedstawiciele Komisji do Zwalczenia Dopingu w Sporcie wraz z ministrem właściwym ds. kultury fizycznej ustalili, iż optymalnym rozwiązaniem jest delegowanie kompetencji do rozstrzygania postępowań dyscyplinarnych przez polskie związki sportowe na rzecz Komisji do Zwalczenia Dopingu w Sporcie. Warto podkreślić, iż taka delegacja zależy od woli władz konkretnych polskich związków sportowych. Oprócz działań *stricte* związanych z realizacją antydopingowych postępowań dyscyplinarnych polskie związki sportowe angażują się w działania edukacyjne oraz wspieranie programu badań antydopingowych.

Zakład Badań Antydopingowych (laboratorium akredytowane przez WADA)

Zakład Badań Antydopingowych przy Instytucie Sportu jest laboratorium akredytowanym przez Światową Agencję Antydopingową od 2004 r. Jest to jedno z 32 aktualnie działających laboratoriów na świecie. Zakład funkcjonuje zgodnie z międzynarodowym standardem dla laboratoriów oraz dokumentów technicznych określonymi przez Światową Agencję Antydopingową. Komisja do Zwalczenia Dopingu w Sporcie dostarcza próbki antydopingowe do analiz laboratoryjnych do Zakładu Badań Antydopingowych. Próbkki są zakodowane, co gwarantuje, iż pracownicy zakładu nie wiedzą, do jakiego sportowca należy konkretna próbka. Laboratorium jest organizacją niezależną od Komisji do Zwalczenia Dopingu w Sporcie. Niezależność dotyczy sfery organizacyjnej, finansowej oraz personalnej. Więcej informacji na temat aktualnego zakresu możliwości analitycznych laboratorium znajduje się w rozdziale 8 na str. 51

Koncepcja przekształcenia Komisji w Polską Agencję Antydopingową

Aktualna forma organizacyjno-prawna Komisji wymaga przekształcenia w organizację o bardziej uporządkowanej, przejrzystej strukturze oraz profesjonalnym charakterze. Patrząc przez pryzmat aktualnie obowiązującego art. 44 ustawy o sporcie, niejasny jest status Komisji do Zwalczenia Dopingu w Sporcie jako ciała plenarnego w kontekście nadzoru ministra właściwego do spraw kultury fizycznej oraz relacji, jakie wiąże Komisję z jej Biurem. Od dłuższego czasu postuluje się, żeby

znowelizować ustawę w celu jasnego określenia kompetencji i zależności Komisji. Nowe metody walki z dopingiem w sporcie wymagają od organizacji antydopingowych efektywniejszego sposobu przeprowadzania badań antydopingowych, indywidualnego podejścia do zawodników objętych kontrolą antydopingową, złożonej analizy wyników badań antydopingowych, zbierania danych wywiadowczych oraz właściwej realizacji antydopingowych postępowań dyscyplinarnych. Tak szerokie spektrum nowych zadań powoduje również, iż niezbędna jest bardziej ścisła współpraca pomiędzy międzynarodowymi federacjami sportowymi, Światową Agencją Antydopingową oraz narodowymi organizacjami antydopingowymi. Wszystko to wiąże się z koniecznością zatrudnienia profesjonalnego personelu.

Koncepcja przekształcenia Komisji do Zwalczenia Dopingu w Sporcie w Polską Organizację Antydopingową określa stworzenie organizacji zajmującej się walką z dopingiem w sporcie, która będzie miała podstawy prawne i operacyjne do rozwijania swojej działalności oraz wykonywania powierzonych zadań w sposób uporządkowany, profesjonalny i niezależny od świata sportu. Charakter proponowanych zmian jest znaczny, dlatego wymaga nowelizacji rozdziału 9 pt. „Zwalczanie dopingu w sporcie” ustawy o sporcie. Najbardziej znaczącą z postulowanych zmian jest rezygnacja z podziału na Biuro Komisji oraz Komisję i stworzenie jednego ciała w formie państwowej osoby prawnej, instytucji gospodarki budżetowej, agencji wykonawczej lub fundacji.

Piśmiennictwo

1. Cajselski W., *Ustawa o sporcie. Komentarz*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2011.
2. Cajselski W., *Ustawa o sporcie kwalifikowanym. Komentarz*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2006.
3. Dzierżanowski R., Wysoczański R., *Historia dopingu farmakologicznego* [w:] Wojciech Reverski i Krystyna Nazar (red.), *Doping*, Warszawa 1995.
4. Gniatowski M. (red.), *Ustawa o sporcie. Komentarz*, wyd. 1, PRESSCOM Sp. z o.o., Wrocław 2011.
5. Grucza R., Pokrywka A., *Historia Dopingu* [w:] Granowska W. (red.), *Doping zabija Sport*, Warszawa 2007.

POLSKIE PRZEPISY ANTYDOPINGOWE

Michał Rynkowski

Biuro Komisji do Zwalczenia Doping w Sporcie

Niniejsze opracowanie ma na celu przybliżenie zasadniczych zmian, jakie zaszły w przepisach antydopingowych funkcjonujących w Polsce. Wraz z przyjęciem znowelizowanej wersji Światowego Kodeksu Antydopingowego oraz międzynarodowych standardów Światowej Agencji Antydopingowej konieczne stało się dostosowanie do nich regulacji funkcjonujących w Komisji do Zwalczenia Doping w Sporcie oraz polskich związkach sportowych.

Dnia 23 października 2014 r. Komisja do Zwalczenia Doping w Sporcie uchwaliła Polskie Przepisy Antydopingowe (Uchwała nr 8 z 23 października 2014 r.), dalej PPA. Niniejsze przepisy zostały opracowane na podstawie *NADO Model Rules* w wersji 2.0 Światowej Agencji Antydopingowej. *Ratio legis* uchwalenia powyższych norm było dostosowanie polskich regulacji antydopingowych do treści znowelizowanego Światowego Kodeksu Antydopingowego, który wszedł w życie 1 stycznia 2015 r. PPA mają charakter prawa wewnętrznie obowiązującego, które jest wiążące dla osób podlegających polskim związkom sportowym.

Prace nad treścią PPA trwały od 4 marca 2014 r., kiedy doszło do spotkania pomiędzy przedstawicielami Światowej Agencji Antydopingowej, Ministerstwa Sportu i Turystyki oraz Komisji do Zwalczenia Doping w Sporcie. Na spotkaniu został określony zasadniczy kierunek zmian polskiego systemu antydopingowego, uwzględniający rekomendacje WADA. Konsekwencją były zmiany w zakresie: definicji, scentralizowania rozstrzygania w sprawach o naruszenia przepisów antydopingowych oraz przeprowadzania badań antydopingowych i wyłączeń dla celów terapeutycznych. Po odbyciu szeregu konsultacji prawnych oraz poznaniu stanowisk polskich związków sportowych zdecydowano się na podjęcie decyzji w sprawie ostatecznego kształtu nowych przepisów. Rezultatem tych działań było uchwalenie PPA.

Polskie Przepisy Antydopingowe a Modelowe Reguły Antydopingowe

Do wejścia w życie PPA 1 stycznia 2015 r. w polskich związkach sportowych, które je uchwaliły, oraz w Komisji do Zwalczenia Doping w Sporcie obowiązywały Modelowe Reguły Antydopingowe (MRA) z czerwca 2011 r. opracowane na podstawie pierwszej wersji *NADO Model Rules WADA*. W trakcie prac nad nową wersją przepisów Komisja do Zwalczenia Doping w Sporcie postanowiła o nadaniu regulacjom antydopingowym nowej nazwy Polskie Przepisy Antydopingowe. Uznano bowiem, iż tytuł Modelowe Reguły Antydopingowe jest nieadekwatny do rangi regulacji. Biorąc pod uwagę, fakt iż jest to zbiór norm odnoszący się wprost do polskiej specyfiki prawa sportowego oraz regulacji dyscyplinarnych obowiązujących w polskich związkach sportowych, wydaje się, że jest to nazwa zdecydowanie bardziej właściwa.

Zakres podmiotowy i przedmiotowy norm antydopingowych określonych przepisami PPA nie różni się zasadniczo od poprzednio obowiązujących MRA. Doprecyzowaniu uległa definicja sportowca rangi krajowej. Zgodnie z propozycją przedstawioną i zaakceptowaną przez Światową Agencję Antydopingową została ona ujęta a *contrario*⁴⁷ do definicji zawodnika o randze międzynarodowej, która stanowi, że: „zawodnikiem klasy międzynarodowej jest osoba, która zgodnie z odpowiednimi przepisami międzynarodowej federacji sportowej posiada taki status”. Te dwie definicje mają zasadnicze znaczenie ze względu na ich zastosowanie w szeregu przepisów, m.in. o wyłączeniach dla celów terapeutycznych czy postępowaniach odwoławczych od decyzji podjętych w sprawach o naruszenie przepisów antydopingowych. W PPA uwzględniono nowy artykuł 2.10 traktujący o zakazanej współpracy sportowców z wykluczonymi za naruszenie przepisów antydopingowych trenerami, lekarzami lub innymi osobami należącymi do personelu pomocniczego sportowca. Na mocy tego przepisu sportowiec odpowiada za taką współpracę, jedynie gdy posiada wiedzę, że osoba, z którą współpracuje, pozostaje w okresie wykluczenia. Do obowiązków każdej z organizacji antydopingowych (federacji międzynarodowych czy narodowych agencji antydopingowych) należy informowanie sportowców o podejrzeniu naruszenia przepisów. Jeżeli zawodnik mimo tej wiedzy nadal będzie współpracował z osobą wykluczoną, np. trenerem, będzie podlegał odpowiedzialności określonej w art. 2.10.

W PPA uwzględniono także zmiany w zakresie systemu kar za naruszenia przepisów antydopingowych. Standardową sankcją za naruszenie przepisów antydopingowych są cztery lata wykluczenia. Zgodnie z treścią PPA jest to kara maksymalna za pierwsze naruszenie przepisów antydopingowych popełnione przez danego sportowca lub osobę z kręgu personelu pomocniczego. Poprzednio obowiązująca wersja MRA dawała podstawę do wymierzenia standardowej sankcji w wysokości dwóch lat wykluczenia (zgodnie z terminologią stosowaną w Modelowych Regułach Antydopingowych „kara zakazu startów”) z możliwością redukcji kary lub jej zwiększenia do czterech lat.

Do PPA wprowadzono także nowe przepisy Światowego Kodeksu Antydopingowego dotyczące odpowiedzialności za naruszenia przepisów antydopingowych. Zgodnie z art. 10.2.1 PPA, zakres odpowiedzialności uzależniony jest od dwóch podstawowych przesłanek: celowości popełnienia naruszenia przepisów antydopingowych oraz wykrycia substancji należącej do kategorii

⁴⁷ Zawodnicy, którzy nie są zawodnikami klasy międzynarodowej.

substancji określonych zgodnie z definicją zawartą w Międzynarodowym Standardzie Listy Substancji i Metod Zabronionych. Użycie pojęcia „celowość” naruszenia przepisów antydopingowych jest zupełnie nowe. Termin ten, wprowadzony w znowelizowanym Światowym Kodeksie Antydopingowym, wcześniej nie występował w żadnych regulacjach antydopingowych. Prawdopodobnie wprowadzenie tej zmiany będzie powodowało trudności przy orzekaniu w pierwszych sprawach na podstawie nowych reguł.

Warto nadmienić, iż w PPA zostały zastrzone przesłanki odpowiedzialności za naruszenie przepisów antydopingowych w postaci wykrycia substancji określonej⁴⁸. Zgodnie z treścią nieobowiązującego już art. 10.4 Modelowych Reguł Antydopingowych z czerwca 2011 r.: „Jeśli sportowiec lub inna osoba może udowodnić, w jaki sposób substancja określona dostała się do jego organizmu lub w jaki sposób osoba ta weszła w jej posiadanie oraz że substancji tej nie użyto w celu poprawy wyników sportowych sportowca lub zamaskowania użycia substancji poprawiającej wyniki, okres kary zakazu startów określony w Artykule 10.2 zostanie zastąpiony następującym:

- Przy pierwszym naruszeniu: od nagany bez kary zakazu startów w przyszłych zawodach do dwóch (2) lat kary zakazu startów.

Aby uzasadnić odstąpienie od kary lub skrócenie okresu zakazu startów, sportowiec lub inna osoba muszą poza swoimi zeznaniami przedstawić dowody potwierdzające, które przekonają organ dyscyplinarny o braku zamiaru poprawy wyników sportowych lub zamaskowania użycia substancji poprawiającej wyniki. Kryterium przy rozpatrywaniu skrócenia okresu zakazu startów jest stopień winy sportowca lub innej osoby”.

PPA nie przewidują takich samych zasad odpowiedzialności w przypadku wykrycia substancji określonej w organizmie sportowca. Zgodnie z art. 10.5.1.1 „Gdy naruszenie przepisów antydopingowych wiąże się z substancją określoną, a zawodnik lub inna osoba może wykazać brak istotnej winy lub zaniedbania, minimalną karą jest nagana bez orzekania wykluczenia a maksymalna kara wynosi dwa lata wykluczenia w zależności od stopnia winy zawodnika lub innej osoby”. Porównując nieobowiązujący art. 10.4 MRA oraz nowy art. 10.5.1.1 PPA można dojść do wniosku, iż zasady odpowiedzialności w przypadku wykrycia substancji określonej w organizmie sportowca zostały zastrzone. Na podstawie nieobowiązujących już przepisów MRA sportowiec musiał udowodnić jedynie, w jaki sposób substancja dostała się do jego organizmu oraz że jej zastosowanie nie miało wpływu na osiągnięty wynik sportowy. Art. 10.4 MRA był jedną z najczęściej stosowanych podstaw odpowiedzialności za naruszenia przepisów antydopingowych. W wielu przypadkach postępowania dyscyplinarne kończyły się orzeczeniem kary nagany lub kary wykluczenia w wymiarze kilku miesięcy. Na mocy obowiązującego art. 10.5.1.1 sportowcowi, w którego próbcę wykryto substancję określoną, o wiele trudniej będzie wykazać brak istotnej winy lub istotnego zaniedbania. W czasie gdy obowiązywały MRA, sportowcy niezwykle rzadko próbowali to wykazywać.

Tak jak stanowiły o tym przepisy MRA, także w PPA nie ma innej możliwości zawieszenia wykonania części kary wykluczenia, która została nałożona na podstawie ostatecznego orzeczenia

⁴⁸ Fragment międzynarodowego standardu listy zabronionych na 2015 r. „Zgodnie z Artykułem 4.2.2 Światowego Kodeksu Antydopingowego, wszystkie substancje zabronione będą traktowane jako «substancje określone», z wyjątkiem substancji z klas S1, S2, S4.4, S4.5, S6.a i metod zabronionych M1, M2 i M3”.

innego niż art. 10.6 w przypadku, gdy sportowiec udzieli znaczącej pomocy przy wykryciu nowych naruszeń przepisów antydopingowych. Za przykład takiej pomocy może posłużyć informacja udzielona przez sportowca, na podstawie której pewne jest stosowanie dopingu przez innego sportowca lub prowadzenie zorganizowanego systemu niedozwolonego wspomagania przez konkretnego lekarza lub trenera.

Warto zwrócić uwagę, iż doprecyzowane zostały przepisy dotyczące odpowiedzialności za wykrycie substancji zabronionej, która dostała się do jego organizmu za pośrednictwem odżywki lub suplementu diety. Zgodnie z art. 10.5.1.2 PPA „W przypadku gdy zawodnik lub inna osoba może wykazać brak istotnej winy lub zaniedbania, a wykryta substancja zabroniona pochodzi z produktu zanieczyszczonego, minimalną karą jest nagana bez orzekania kary wykluczenia, a maksymalna kara wynosi dwa lata wykluczenia w zależności od stopnia winy zawodnika lub innej osoby”. Żeby na podstawie niniejszego przepisu poprawnie sformułować normę, konieczne jest sięgnięcie do definicji produktu zanieczyszczonego znajdującej się w załączniku nr 1 do PPA. Zgodnie z definicją produktem zanieczyszczonym jest: „produkt zawierający substancję zabronioną, która nie została ujawniona na etykiecie produktu lub informacji, którą można by uzyskać dokonując przeszukania zasobów internetowych”. Oznacza to, iż jedynie w przypadkach, gdy analiza laboratoryjna produktu, na którego etykiecie nie została wymieniona substancja zabroniona, wykaże obecność rzeczowej substancji, oraz nigdzie w internecie nie znajdują się informacje o zagrożeniu związanym ze stosowaniem produktu, sportowiec uniknie kary. Należy podkreślić, iż „poprzeczka” należytej staranności, jaką muszą wykazywać się sportowcy w zakresie doboru suplementów diety i odżywek, została podniesiona bardzo wysoko.

Kolejną ważną zmianą jest uproszczenie procedury dotyczącej nakładania tymczasowego wykluczenia, które automatycznie orzekane jest w sytuacji wystąpienia poważnych przypadków naruszenia przepisów antydopingowych. Przez takie przypadki należy rozumieć wykrycie substancji zabronionej o charakterze nieokreślonym, np. steroidów anaboliczno-androgennych. Możliwość nałożenia tymczasowego wykluczenia jest ściśle związana z naruszeniem art. 2.1 PPA, czyli wykrycia substancji zabronionych. W pozostałych przypadkach nie stosuje się tymczasowego wykluczenia lub stosuje się je fakultatywnie.

Podstawowe zmiany w stosunku do poprzednio obowiązującej wersji MRA, oprócz zagadnień już wymienionych, dotyczą nazewnictwa. Zdecydowano, iż anglojęzyczny termin *hearing*, do tej pory traktowany jako „przesłuchanie”, w kontekście przepisów powinien być rozumiany jako „rozprawa”. Także zdecydowano się na zamianę budzącego szereg wątpliwości terminu „kara zakazu startów” na „kara wykluczenia”, oznaczającego okres pozbawienia sportowca prawa do udziału w zawodach oraz oficjalnych treningach ze względu na naruszenie przepisów antydopingowych. Alternatywą dla słowa „wykluczenie” było słowo „zawieszenie”, jednak ze względu na możliwość rozumienia tego słowa jako warunkowego odłożenia w czasie wykonania kary przy spełnieniu konkretnego warunku termin ten, choć powszechnie właściwie rozumiany, mógł budzić wiele wątpliwości o charakterze językowym. Zdecydowano się także zamienić termin „sportowiec” na „zawodnik”, co miało charakter jedynie korekcyjny, ponieważ zakres pojęciowy obu wyrazów uzależniony jest od konstrukcji właściwej dla nich definicji.

Koncepcja panelu dyscyplinarnego przy Komisji do Zwalczenia Dopingu w Sporcie

Ze względu na coraz większą złożoność antydopingowych postępowań dyscyplinarnych, niejednolite orzecznictwo oraz częste interwencje Światowej Agencji Antydopingowej, Komisja do Zwalczenia Dopingu w Sporcie powzięła prace nad stworzeniem antydopingowego panelu dyscyplinarnego, który byłby właściwy do rozstrzygania wszelkich spraw antydopingowych dotyczących wszystkich osób podlegającym antydopingowej jurysdykcji dyscyplinarnej polskich związków sportowych. Biorąc pod uwagę ograniczenie wynikające z art. 43 ust. 6 ustawy z 20 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. nr 127, poz. 857 z późn. zm.), kompetencją wyłączną polskich związków sportowych jest rozstrzyganie spraw z zakresu naruszenia przepisów antydopingowych. Ze względu na to powstała koncepcja umocowania panelu dyscyplinarnego przy KdZDwS w oparciu o upoważnienie wydane przez walne zgromadzenie delegatów polskiego związku sportowego dla panelu dyscyplinarnego przy Komisji do Zwalczenia Dopingu w Sporcie. Jest to rozwiązanie doraźne, nie w pełni satysfakcjonujące. Postulatem *de lege ferenda* jest stworzenie panelu niezależnego od polskich związków sportowych oraz Komisji do Zwalczenia Dopingu w Sporcie umocowanego na podstawie ustawy o sporcie lub innego aktu o charakterze prawa powszechnie obowiązującego. Zasadnicze zagadnienia związane z funkcjonowaniem i organizacją panelu przy KdZDwS reguluje art. 8 PPA. Zgodnie z ogólnymi założeniami, panel dyscyplinarny przy KdZDwS będzie orzekał w składzie trzyosobowym (przewodniczący i dwóch członków) w pierwszej i drugiej instancji. Od orzeczenia drugiej instancji przysługuje odwołanie w zależności od statusu zawodnika (krajowego lub międzynarodowego) do Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy PKOl lub Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu w Lozannie. Przedstawiciele Polskich Związków Sportowych będą mieli prawo występować na posiedzeniach jako uczestnicy postępowania z prawem do przedstawienia opinii na temat toczącej się sprawy. Opinia będzie równoważna z głosem członka panelu.

Inkorporacja Polskich Przepisów Antydopingowych

Zgodnie z ustaleniami podjętymi wspólnie ze Światową Agencją Antydopingową oraz Ministerstwem Sportu i Turystyki, Komisja do Zwalczenia Dopingu w Sporcie została wyznaczona na podmiot odpowiedzialny za koordynowanie procesu inkorporacji polskich przepisów antydopingowych do porządków prawnych polskich związków sportowych. W związku z koniecznością implementacji przepisów Komisja do Zwalczenia Dopingu w Sporcie zwróciła się z prośbą do wszystkich polskich związków sportowych o wprowadzenie nowych przepisów. Stworzono dwie wersje dla związków, które podejmują decyzję o upoważnieniu panelu dyscyplinarnego przy KdZDwS do orzekania w imieniu związku lub bez stosownego upoważnienia. Większość polskich związków sportowych wyraziło zgodę na delegowanie swoich uprawnień dla Komisji do Zwalczenia Dopingu w Sporcie. Osiągnięcie implementacji przez wszystkie polskie związki sportowe planowane jest na koniec września 2015 r., do kiedy powinny odbyć się wszystkie walne zjazdy delegatów polskich związków sportowych.

WYŁĄCZENIA DLA CELÓW TERAPEUTYCZNYCH

Dr n. med. Jarosław Krzywański
Centralny Ośrodek Medycyny Sportowej

Wylączenie dla Celów Terapeutycznych (dalej wylączenie terapeutyczne, TUE – *Therapeutic Use Exemption*) jest to zgoda na użycie przez sportowca substancji lub metody zabronionej znajdującej się na Liście Substancji i Metod Zabronionych Światowej Organizacji Antydopingowej (WADA). Zasady udzielania wyłączeń terapeutycznych opisane są szczegółowo w Międzynarodowym Standardzie Wyłączeń dla Celów Terapeutycznych, który jest integralną częścią Światowego Kodeksu Antydopingowego. Międzynarodowy Standard Wyłączeń dla Celów Terapeutycznych został przyjęty po raz pierwszy w 2004 r. i wszedł w życie 1 stycznia 2005 r. Od 1 stycznia 2015 r. obowiązuje nowy standard, przyjęty przez Komitet Wykonawczy WADA 15 listopada 2013 r. w Johannesburgu podczas Światowej Konferencji o Dopingu w Sporcie.

Podstawą do opracowania Międzynarodowego Standardu TUE był przegląd różnych procedur i protokołów federacji międzynarodowych, Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego, Krajowych Agencji Antydopingowych oraz odpowiednich rozdziałów poprawionego Międzynarodowego Standardu Kontroli Antydopingowej (*International Standard for Doping Control – ISDC*). Dokument został oceniony, omówiony i przygotowany przez szeroką grupę ekspertów powołanych przez WADA po przeprowadzeniu wszechstronnych konsultacji. WADA przyjęła standard międzynarodowy określający zasady, na jakich stosowane są wyłączenia od zakazu używania substancji i metod zabronionych z przyczyn terapeutycznych.

Tekst oficjalny Międzynarodowego Standardu Wyłączeń dla Celów Terapeutycznych znajduje się w WADA i został opublikowany w języku angielskim i francuskim. W razie jakiegokolwiek sprzeczności między wersją angielską i francuską, obowiązująca jest wersja w języku angielskim.

W Polsce szczegółowe zasady udzielania wyłączeń dla celów terapeutycznych opisane są na stronie Komisji do Zwalczenia Dopingu w Sporcie, (www.antydoping.pl).

Kryteria uzyskania wyłączenia terapeutycznego (TUE)

Uzyskanie przez zawodnika wyłączenia terapeutycznego (TUE) oznacza zezwolenie na:

- obecność substancji zabronionych w próbce zawodnika,
- użycie lub próbę użycia substancji lub metody zabronionej,
- posiadanie i/lub podawanie lub próbę podawania zawodnikowi substancji lub metody zabronionej.

Zezwolenie dotyczy tylko substancji i/lub metody, na które wyłączenie zostało udzielone.

Wyłączenie przyznawane jest jedynie zgodnie z następującymi kryteriami:

- Zdrowie sportowca uległoby znacznemu pogorszeniu, jeśli substancja zabroniona lub metoda zabroniona zostałyby wycofana w trakcie leczenia ostrego lub przewlekłego stanu chorobowego.
- Istnieje małe prawdopodobieństwo, że terapeutyczne użycie substancji zabronionej lub metody zabronionej przyczyni się do poprawy wyników, innej niż poprawa, jakiej można by oczekiwać od sportowca po powrocie do stanu zdrowia po zakończeniu leczenia ostrego lub przewlekłego stanu chorobowego.
- Nie istnieje rozsądna terapeutyczna alternatywa wobec substancji, która jest substancją zabronioną, lub metody, która jest metodą zabronioną.
- Konieczność używania substancji, która jest substancją zabronioną, lub metody, która jest metodą zabronioną, nie może wynikać, całkowicie lub częściowo, z wcześniejszego stosowania substancji lub metody, która była zabroniona podczas takiego używania.

Wnioskowanie u udzielenie wyłączenia terapeutycznego (TUE)

Zawodnik, który wymaga wyłączenia terapeutycznego, powinien jak najszybciej złożyć wniosek o TUE. Dla substancji zabronionych wyłącznie na zawodach (grupy S6–S9 listy zabronionej) zawodnik powinien złożyć wniosek na co najmniej trzydzieści dni przed następnymi zawodami, chyba że sytuacja jest awaryjna lub wyjątkowa.

Wniosek o udzielenie (TUE) zostanie rozpatrzony tylko po otrzymaniu wypełnionego formularza wnioskowego. Formularze wniosków o przyznanie TUE są dostępne na stronach: www.wada-ama.org, www.antydoping.pl, na stronach międzynarodowych federacji sportowych oraz na stronach organizatorów ważnych imprez sportowych.

Do wniosku należy dołączyć:

- oświadczenie odpowiednio wykwalifikowanego lekarza, potwierdzające konieczność zażywania substancji, która jest substancją zabronioną, lub stosowania metody, która jest metodą zabronioną w celach terapeutycznych,
- pełną historię medyczną, wraz z dokumentacją przygotowaną przez lekarza, który jako pierwszy postawił rozpoznanie (gdy jest to możliwe), oraz wyniki wszystkich badań istotnych dla wniosku.

Komitet TUE może zażądać od zawodnika lub jego lekarza wszelkich dodatkowych informacji lub badań, jakie uzna za konieczne przy rozpatrywaniu wniosku. Wszelkie koszty związane z przygotowaniem wniosku ponosi zawodnik.

TUE ze skutkiem wstecznym (TUE retroaktywne, wsteczne)

Jest to zgoda na używanie substancji lub metody zabronionej wydawana po zastosowaniu substancji lub metody zabronionej. Może być udzielona w określonych sytuacjach:

- Konieczne było leczenie natychmiastowe lub leczenie ostrego stanu chorobowego.
- Z powodu innych wyjątkowych okoliczności zawodnik nie miał wystarczająco czasu lub możliwości złożenia wniosku o wyłączenie dla celów terapeutycznych lub Komitet TUE nie miał wystarczająco dużo czasu lub możliwości rozpatrzenia wniosku przed kontrolą antydopingową.
- WADA i organizacja antydopingowa, do której wniosek o wsteczne TUE został złożony, przyznają, że zgodnie z zasadą sprawiedliwości i uczciwości należy wsteczne TUE przyznać.

Organy udzielające wyłączeń terapeutycznych

Dla sportowców klasy międzynarodowej organem przyznającym TUE jest odpowiednia federacja międzynarodowa, dla sportowców klasy krajowej narodowa organizacja antydopingowa (w Polsce – Komisja do Zwalczenia Dopingu w Sporcie). Organem udzielającym TUE mogą być także organizatorzy ważnych wydarzeń sportowych (MKOl, kontynentalne stowarzyszenia krajowych Komitetów Olimpijskich i inne międzynarodowe organizacje wielosportowe). Wymienione organizacje publikują na swoich stronach internetowych informacje, którzy zawodnicy podlegają ich kompetencjom i mają obowiązek składać do nich wnioski TUE oraz umieszczają formularze wniosków.

Zawodnik powinien wysłać wniosek do właściwej organizacji antydopingowej za pomocą systemu ADAMS lub w sposób określony przez daną organizację.

Komitet ds. wyłączeń dla celów terapeutycznych

Każdy organ udzielający wyłączeń dla celów terapeutycznych powołuje Komitet ds. wyłączeń dla celów terapeutycznych (Komitet TUE), którego zadaniem jest ocena zgodności wniosków ze standardami udzielania wyłączeń na stosowanie substancji i metod zabronionych dla celów terapeutycznych. W skład Komitetu TUE wchodzi trzech lekarzy mających odpowiednią wiedzę i doświadczenie w zakresie medycyny klinicznej i sportowej. W przypadku wniosków dotyczących sportowców z upośledzeniami, przynajmniej jeden członek Komitetu TUE powinien posiadać kompetencje w tym zakresie. Aby zapewnić niezależność decyzji, większość członków Komitetu nie powinna

być związana jakimkolwiek konfliktem interesów ani nie powinna pełnić żadnej roli w organizacji antydopingowej. Komitet TUE może korzystać z doświadczeń medycznych i naukowych ekspertów powoływanych do oceny konkretnego wniosku.

Decyzja Komisji TUE

Decyzje Komitetu TUE o przyznaniu lub odmowie przyznania TUE powinny być podjęte w ciągu dwudziestu jeden dni od otrzymania wszystkich dokumentów, jeśli nie pojawią się wyjątkowe okoliczności. W przypadku wniosku o TUE złożonego w rozsądnym czasie poprzedzającym zawody Komitet TUE powinien podjąć starania, aby wydać decyzję przed rozpoczęciem zawodów. Decyzja Komitetu TUE musi być przekazana zawodnikowi na piśmie i musi być udostępniona WADA oraz innym organizacjom antydopingowym za pomocą systemu ADAMS lub innego systemu zatwierdzonego przez WADA.

Decyzja Komitetu TUE określa dawkę, częstotliwość, drogę podawania oraz czas podawania substancji zabronionej lub metody zabronionej, na użycie której zostaje wydana zgoda. Decyzja o odmowie przyznania TUE musi zawierać uzasadnienie. Po upływie ważności terminu TUE zawodnik musi z odpowiednim wyprzedzeniem wystąpić z ponownym wnioskiem. Podobna sytuacja zachodzi, gdy zmianie ulega częstotliwość, dawka, droga lub czas podawania substancji lub metody zabronionej.

TUE może zostać cofnięte przed upływem daty ważności w następujących sytuacjach:

- Jeżeli zawodnik nie spełni bezzwłocznie wszelkich wymagań lub warunków nałożonych przez organizację antydopingową przyznającą TUE.
- Po ocenie dokonanej przez WADA.
- Po złożonym odwołaniu.

Uznawanie TUE

Zgodnie ze Światowym Kodeksem Antydopingowym organizacje antydopingowe mają obowiązek uznać TUE przyznane przez inne organizacje antydopingowe, jeżeli zostały one wydane zgodnie ze standardami udzielania wyłączeń na stosowanie substancji i metod zabronionych dla celów terapeutycznych.

Uznawanie decyzji może odbywać się poprzez opublikowanie przez daną federację sportową lub organizatora ważnych wydarzeń sportowych informacji o automatycznym uznawaniu decyzji w sprawie TUE wydanych przez inne organizacje antydopingowe. W przypadku braku takiej informacji zawodnik musi złożyć wniosek o uznanie TUE do federacji międzynarodowej, organizatora ważnych imprez sportowych lub krajowej organizacji antydopingowej.

Gdy krajowa organizacja antydopingowa przyzna TUE zawodnikowi, musi go ostrzec na piśmie, że dotyczy ono tylko szczebla krajowego. Jeżeli zawodnik rozpocznie rywalizację na szczeblu międzynarodowym przyznane TUE nie będzie ważne i musi zostać uznane przez federację

międzynarodową lub organizatora ważnych imprez sportowych. Jeżeli federacja międzynarodowa uzna, że przyznane TUE nie spełnia kryteriów określonych w międzynarodowym standardzie, może odmówić jego uznania. W takiej sytuacji musi bezzwłocznie powiadomić o tym zawodnika i jego organizację antydopingową, uzasadniając odmowę. Zawodnik lub krajowa organizacja antydopingowa mają 21 dni od daty powiadomienia na odwołanie się do WADA. Jeżeli odwołanie zostanie skierowane do WADA, TUE przyznane przez krajową organizację antydopingową jest ważne na zawodach i poza zawodami na szczeblu krajowym, ale nie jest ważne na zawodach szczebla międzynarodowego do czasu rozstrzygnięcia przez WADA.

Ocena decyzji w sprawie TUE przez WADA

Zgodnie ze Światowym Kodeksem Antydopingowym WADA może oceniać każde decyzje w sprawie TUE wydane przez organizacje antydopingowe, aby ustalić zgodność wydanych decyzji ze standardami udzielania wyłączeń na stosowanie substancji i metod zabronionych dla celów terapeutycznych.

Poufność informacji

Wszystkie informacje związane z procesem TUE muszą być zgodne z międzynarodowym standardem ochrony prywatności i informacji osobowych.

Zawodnik ubiegający się o TUE ma obowiązek dostarczyć pisemną zgodę na przekazywanie wszystkich informacji dotyczących wniosku członkom Komitetu TUE oraz udostępnianie decyzji w sprawie wniosku wszystkim uprawnionym organizacjom antydopingowym.

WYŁĄCZENIA DLA CELÓW TERAPEUTYCZNYCH – ASPEKTY PRAKTYCZNE

Dr Katarzyna Szmigielska
Przewodnicząca Komitetu Wyłączeń dla Celów Terapeutycznych

Wniosek o zgodę na użycie substancji lub metody zabronionej dla celów terapeutycznych powinien być wypełniony czytelnie, tak aby nie było wątpliwości co do nazwy wnioskowanego leku czy jego dawki. Odczytywanie pisma odręcznego, szczególnie w zakresie nazw handlowych leków czy skrótów dotyczących dawek leków (np. miligramów czy mikrogramów) może powodować niejasności. Dlatego zalecane jest wypełnianie wniosków komputerowo, ewentualnie odręcznie pismem drukowanym. Warto także poza nazwą handlową preparatu dopisać nazwę międzynarodową. Wniosek w swej treści powinien być jednoznaczny, jeśli tak nie jest, może zostać odesłany zawodnikowi do korekty, a to wydłuży czas potrzebny do wydania decyzji.

O zgodę na stosowanie w celach leczniczych preparatu znajdującego się na liście zabronionej wnioskuje zawodnik oraz jego lekarz, dlatego wniosek powinien być podpisany zarówno przez zawodnika, jak i przez jego lekarza. Gdy podpisana pod wnioskiem będzie tylko jedna z tych osób, wniosek nie zostanie rozpatrzony z przyczyn formalnych.

Wnioski o zgodę na użycie do celów terapeutycznych substancji lub metody zabronionej rozpatrywane są pod względem merytorycznym tylko wtedy, gdy są kompletne. Oznacza to, że należy do wniosku załączyć pełną dokumentację medyczną, która ma stanowić podstawę do określenia potrzeby stosowania jako leku substancji znajdującej się na liście środków niedozwolonych. Jeśli zawodnik występuje o zgodę Komitetu TUE po raz kolejny, powinien opisać poprzednie swoje wnioski. Ważne jest, aby członkowie Komitetu wiedzieli, o jakie substancje wcześniej wnioskowano, czy uzyskano zgodę na ich stosowanie i czy jest ona nadal aktywna. Jeśli zawodnik występuje z wnioskiem o zgodę na substancję zabronioną, a jednocześnie ma prawo do użycia innej substancji znajdującej się na liście zabronionej (ma aktywną zgodą Komitetu TUE wydaną wcześniej), ważne jest, aby poinformował we wniosku, czy chce stosować obie substancje, czy może chce zastąpić poprzedni lek innym i nie będzie już używał preparatu, na który uzyskał zgodę wcześniej.

Często nadsyłane są wnioski o zgodę na użycie substancji zabronionych w leczeniu astmy oskrzelowej. Obecnie, zgodnie z obowiązującymi przepisami, bez uzyskania zgody Komitetu TUE zawodnikowi wolno stosować niektóre leki rozszerzające oskrzela z grupy beta2-mimetyków. Dotyczy to jednak tylko kilku preparatów w określonych dawkach. Bez zgody Komitetu TUE wolno stosować tylko drogą wziewną salbutamol w dawce do 1600 mikrogramów na dobę, formoterol w dawce do 54 mikrogramów na dobę oraz salmeterol w dawkach terapeutycznych zalecanych przez producentów leków. Obecnie nie ma również obowiązku zgłaszania użycia leku, jak było kiedyś. Inaczej sytuacja wygląda, jeśli lekarz prowadzący zdecyduje się na stosowanie beta2-mimetyku innego niż salmeterol, salbutamol lub formoterol. Zastosowanie każdego innego leku z tej grupy wymaga zgody Komitetu TUE, a więc także skompletowania i nadesłania dokumentacji potwierdzającej rozpoznanie astmy oskrzelowej zgodnie z zaleceniami WADA. Drugą grupą leków często stosowaną w astmie oskrzelowej są glikokortykosteroidy. Stosowanie glikokortykosteroidów jest zabronione tylko w czasie zawodów i zakaz ten dotyczy podawania leku drogą doustną, dożylną, domięśniową lub doodbytniczą. Stosowanie glikokortykosteroidów drogą wziewną jest więc dozwolone i nie wymaga zgody Komitetu TUE. Podobnie, nie wymaga zgody Komitetu TUE podanie leków z tej grupy dostawowo czy okołostawowo, choć zawodnicy o to często wnioskuje.

WSPÓŁCZESNE LABORATORYJNE METODY ANALITYCZNE

Dr inż. Dorota Kwiatkowska
Zakład Badań Antydopingowych, Instytut Sportu

W listopadzie 2014 r. minęło dziesięć lat od otrzymania akredytacji Światowej Agencji Antydopingowej (WADA) przez Zakład Badań Antydopingowych Instytutu Sportu (ZBA). Dwadzieścia siedem lat wcześniej, we wrześniu 1987 r., w Instytucie Sportu w Warszawie utworzono Laboratorium Kontroli Dopingu, które w 1995 r. zostało przekształcone w Zakład Badań Antydopingowych.

Akredytacje

Laboratorium może wykonywać badania antydopingowe, jeśli posiada akredytację Światowej Agencji Antydopingowej. Aby tak się stało, musi posiadać akredytację ISO (Międzynarodowa Organizacja ds. Standaryzacji).

Zakład Badań Antydopingowych w marcu 1997 r. uzyskał akredytację ISO. Pierwszy certyfikat, przyznany przez Polskie Centrum Badań i Certyfikacji, potwierdzał, że ZBA spełniał wymagania normy PN-EN 45001 oraz Przewodnika ISO/IEC 25. Przepisami ustawy z 28 kwietnia 2000 r. o systemie oceny zgodności, akredytacji oraz zmianie niektórych ustaw⁴⁹ z Polskiego Centrum Badań i Certyfikacji wydzielono krajową jednostkę akredytującą – Polskie Centrum Akredytacji (PCA). W lutym 2001 r. wprowadzono normę PN-EN ISO/IEC 17025:2000 „Ogólne wymagania dotyczące kompetencji laboratoriów badawczych i wzorcujących”, która zastąpiła normę PN-EN 45001 i Przewodnik ISO/IEC 25. W związku ze zmianą dokumentów odniesienia ZBA dostosował system jakości do nowej normy i podczas audytu w nadzorze przez PCA, w 2002 r., zmodyfikowany system jakości został uznany za odpowiadający wymaganiom normy ISO/IEC 17025, a przyznany

⁴⁹ Dz. U. Nr 43, poz. 489, z 2000 r.

certyfikat akredytacji potwierdził także kompetencje techniczne ZBA do przeprowadzania badań antydopingowych. Przez kolejne lata ZBA był poddawany ocenie przez Polskie Centrum Akredytacji. Takie oceny odbywają się w sposób planowy raz w roku, a w przypadkach szczególnych nawet kilka razy. Obecnie ZBA posiada Certyfikat Akredytacji Laboratorium Badawczego, ważny do lutego 2019 r., potwierdzający spełnienie wymagań normy PN-EN ISO/IEC 17025:2005.

Zakres akredytacji ISO nie dotyczy tylko badań antydopingowych wykonywanych u ludzi, ale również u koni, gdyż od 2001 r. ZBA posiada akredytację Stowarzyszenia Oficjalnych Chemików Wyścigów Konnych (AORC – Association of Official Racing Chemists) w zakresie badań antydopingowych zwierząt.

Jednakże to posiadanie Certyfikatu Akredytacji WADA jest kluczowym elementem pracy laboratorium. Uzyskanie w listopadzie 2004 r. akredytacji WADA było uwieńczeniem starań zarówno pracowników ZBA, jak i przedstawicieli rządu.

Akredytacja jest przyznawana na okres jednego roku i aby ją przedłużyć, niezbędne jest wypełnianie zaleceń zawartych w Światowym Kodeksie Antydopingowym, Międzynarodowym Standardzie dla Laboratoriów oraz Dokumentach Technicznych WADA i przewodnikach WADA, pomyślnie zaliczenie testów reakredytacyjnych, tzw. EQAS (zewnętrzna ocena systemu jakości), które wykonywane są przez wszystkie laboratoria akredytowane przez WADA (aktualnie na całym świecie są tylko 34 takie laboratoria). W celu utrzymania najwyższego standardu pracy WADA wymaga, żeby laboratoria, oprócz testów EQAS sprawdzających biegłość laboratorium, wykonywały testy edukacyjne zarówno badając próbki, jak i interpretując wyniki badań dostarczane w formie pisemnej. Dodatkowo WADA wymaga, aby laboratoria przygotowywały dokumentację z badań, która może być używana w sądzie.

Tabela 1

<p>AMERYKA Brazylia, Rio de Janeiro Kanada, Montreal Kolumbia, Bogota Kuba, Hawana Meksyk, Meksyk USA, Los Angeles USA, Salt Lake City</p> <p>AFRYKA Republika Południowej Afryki, Bloemfontein</p> <p>AZJA Chiny, Pekin Indie, Nowe Delhi Japonia, Tokio Kazahstan, Ałmaty Korea Południowa, Seul Tajlandia, Bangkok Turcja, Ankara</p>	<p>OCEANIA Australia, Sydney</p> <p>EUROPA Austria, Wiedeń Belgia, Gent Finlandia, Helsinki Francja, Paryż Grecja, Ateny Hiszpania, Barcelona Hiszpania, Madryt Niemcy, Kolonia Niemcy, Kreischau Norwegia, Oslo Polska, Warszawa Portugalia, Lizbona Rosja, Moskwa Rumunia, Bukareszt Szwajcaria, Lozanna Szwecja, Sztokholm Wielka Brytania, Londyn Włochy, Rzym</p>
--	---

Dodatkowo, niezbędnym elementem utrzymania akredytacji WADA jest wdrażanie nowoczesnych technik i metod analitycznych, którego to warunku laboratorium nie mogłoby spełnić bez wsparcia rządu Polski.

Posiadanie przez laboratorium ważnej akredytacji potwierdzającej spełnienie wymagań normy ISO/IEC 17025 jest warunkiem koniecznym przy ubieganiu się o akredytację WADA. Ponieważ wymagania normy ISO/IEC 17025 odnoszą się do każdego laboratorium badawczego, niezależnie od jego rodzaju, wielkości i struktury oraz stosowanych metod, WADA wprowadziła szczegółowe przepisy dla laboratoriów antydopingowych. Są one zawarte w Międzynarodowym Standardzie dla Laboratoriów⁵⁰, który został wprowadzony w celu zapewnienia wiarygodności danych dowodowych uzyskiwanych w czasie analiz antydopingowych oraz ujednoczenia wydawanych wyników i raportów we wszystkich laboratoriach akredytowanych. Dodatkowo, Międzynarodowy Standard dla Laboratoriów wraz z odpowiednimi dokumentami technicznymi i przewodnikami określają kryteria, które muszą być spełnione przez laboratoria antydopingowe do osiągnięcia i utrzymania akredytacji WADA. W celu sprawdzenia przestrzegania wymagań normy ISO/IEC 17025 pod kątem laboratoriów antydopingowych WADA powołała asesorów, którzy są doświadczonymi naukowcami i audytorami jednostek akredytujących na zgodność z normą ISO/IEC 17025 oraz są nieustannie kształceni przez WADA w kierunku zgodności z dokumentami WADA i ich wytycznymi. Podczas oceny wykonywanej przez krajowe jednostki akredytujące, w Polsce to Polskie Centrum Akredytacji, asesory i audytorzy sprawdzają, czy zostały przedstawione dowody uzasadniające zaufanie do kompetencji laboratorium w zakresie posiadanej akredytacji.

Każde laboratorium antydopingowe stale wykonuje modernizacje (modyfikacje) stosowanych procedur badawczych, zgodnie z najnowszymi standardami światowymi (dodawanie nowych związków i ich metabolitów do istniejących metod oznaczania związków dopingujących, opracowywanie nowych metod oznaczania substancji dopingujących, unowocześnianie metod instrumentalnych poprzez stosowanie nowoczesnych kolumn, wyższej klasy odczynników itp.). Jest to związane ze stawianymi przez WADA coraz wyższymi wymaganiami dotyczącymi identyfikowania związków i obniżanie minimalnej wymaganej wartości granicznej wykrywalności (MRPL) i limitów detekcji oraz wprowadzaniem co roku nowej Listy Substancji i Metod Zabronionych. Ponadto laboratorium co roku otrzymuje listę substancji, które musi wprowadzać do zakresu swoich badań. Dodatkowo WADA w celu poprawy skuteczności walki z dopingiem w sporcie wprowadza i uaktualnia dokumenty techniczne i przewodniki narzucające właściwe postępowanie z obiektami badań oraz z interpretacją wyników.

Zgodnie z Międzynarodowym Standardem dla Laboratoriów laboratoria powinny posiadać akredytację elastyczną, która pozwala, aby laboratoria akredytowane przez WADA mogły dodawać lub zmieniać procedury badawcze (oczywiście w zakresie dozwolonym odpowiednimi regulacjami) bez konieczności każdorazowego uzyskiwania na to zgody organu, który przyznał laboratorium akredytację ISO/IEC 17025:2005. Oczywiście każda procedura badawcza musi być właściwie dobrana i zwalidowana. Podlega ona sprawdzeniu podczas następnego audytu ISO. W związku z tym akredytacja elastyczna nakłada na laboratoria większą odpowiedzialność. Elastyczny zakres akredytacji ZBA posiada od 2011 r.

⁵⁰ WADA International Standard for Laboratories, Version 8.0, January 2015.

Działalność rutynowa

Podstawowym zadaniem ZBA jest przeprowadzanie analiz próbek pobranych od sportowców podczas kontroli antydopingowych. Głównym zleceniodawcą badań jest Komisja do Zwalczenia Doping w Sporcie. Ponadto przeprowadzanie analiz próbek moczu i/lub krwi odbywa się na zlecenie różnych federacji sportowych. Próbki moczu pobrane od zawodników rozlewane są do dwóch specjalnych pojemników oznaczonych tym samym numerem poprzedzonym literami „A” i „B”, tzw. próbka A i próbka B. Analogicznie postępuje się z próbkami krwi, które pobierane są do dwóch probówek oznaczonych w ten sam sposób. Wyjątkiem są próbki krwi pobierane do paszportu hematologicznego – wówczas pozyskujemy tylko jedną próbką. Dokumentacja docierająca do ZBA wraz z próbkami nie zawiera danych personalnych zawodnika, od którego próbka została pobrana. Ma to na celu zapewnienie pełnej bezstronności pracowników ZBA. Próbki oraz dokumentacja dostarczone do zakładu są starannie sprawdzane i wprowadzane do bazy danych ZBA, gdzie nadawany jest im numer laboratoryjny. „Próbki A” w przeciwieństwie do „próbek B”, które przechowywane są w odpowiednich warunkach, poddawane są ponad dziesięciu różnym procedurom przesiewowym pozwalającym na wykrycie kilkuset substancji i ich metabolitów. Substancje zabronione w sporcie wymienione są na Liście Substancji i Metod Zabronionych Światowej Agencji Antydopingowej, która jest corocznie aktualizowana. Obowiązującą w danym roku listę zabronioną znaleźć można na stronie www.wada-ama.org oraz www.antydoping.pl.

W przypadku podejrzenia, że mogło dojść do naruszeń przepisów antydopingowych, np. że próbka może zawierać substancję zabronioną na podstawie wyników z analiz przesiewowych wykrycia substancji zabronionej, stosowana jest procedura potwierdzeniowa, która pozwala na potwierdzenie lub wykluczenie obecności konkretnej substancji lub innej manipulacji. Laboratorium jest zobligowane do poinformowania o każdym wyniku niekorzystnym analitycznie (AAF) zarówno Światową Agencję Antydopingową, jak i odpowiednią dla danej dyscypliny światową lub europejską federację sportową. W przypadku, gdy zawodnik nie zgadza się z wynikiem analizy „próbki A” może wnioskować o przeprowadzenie analizy „próbki B”. W takim przypadku laboratorium wykonuje analizy potwierdzające substancji wykrytych w „próbce A”.

Sposób wykonania „próbek B” uzależniony jest od rodzaju wykrytej substancji w „próbce A”. Dokładne wytyczne zawarte są w Międzynarodowym Standardzie dla Laboratoriów.

Zgodnie z Kodem Antydopingowym na zlecenie organów zarządzających próbkami laboratoria muszą przechowywać próbki do 10 lat. Dzięki temu próbki mogą być ponownie analizowane w ciągu 10 lat od pobrania. Jest to związane ze stałym rozwojem technik i metod antydopingowych. Jest to jedyne prawo, które działa wstecz, a wykrycie zabronionych substancji w próbce pobranej od zawodnika może skutkować odebraniem tytułów i medali zdobytych w przeszłości.

W latach 1987–2014 w Zakładzie Badań Antydopingowych przebadano ok. 55 tysięcy próbek, z których ok. 2% zawierało substancje zabronione.

W Zakładzie Badań Antydopingowych badane są także próbki moczu i krwi koni oraz kałomocz od gołębi biorących udział w sportowej rywalizacji.

W 2001 r., po pozytywnym przebrnięciu przez proces akredytacyjny, ZBA otrzymał akredytację Stowarzyszenia Oficjalnych Chemików Wyścigów Konnych (*Association of Official Racing Chemists – AORC*) w zakresie badań antydopingowych zwierząt. Laboratorium wykonuje badania próbek pobranych od koni przekazywanych przez komisarzy Polskiego Związku Jeździeckiego, którzy są uprawnieni przez Komisję do Zwalczania Dopingu w Sporcie do pobierania materiału biologicznego. Lista substancji zabronionych u koni, *Equine Prohibited List*, jest aktualizowana przez Międzynarodową Federację Jeździecką i zawiera substancje, które są zawsze zabronione, oraz te, które mogą być stosowane podczas leczenia, ale muszą być zgłaszane sędziemu zawodów. Można to przyrównać to wyłączeń terapeutycznych (TUE) u ludzi.

W przypadku gołębi pocztowych ZBA współpracuje z Centralnym Laboratorium Kontroli Antydopingowej (CLKA). Badania antydopingowe odbywają się przy uwzględnieniu regulacji międzynarodowych i krajowych, w szczególności zaleceń wydanych przez FCI. Główna Komisja Antydopingowa Polskiego Związku Hodowców Gołębi Pocztowych na merytoryczny wniosek Kierownika CLKA podejmuje uchwałę o ustaleniu listy substancji, których stosowanie jest niedozwolone w hodowli gołębi pocztowych.

Dodatkowo ZBA prowadzi badania na zlecenie prokuratury, sądu, policji, służb celnych i szpitali. Z reguły dotyczą one przypadków użycia środków lub metod uznanych za dopingujące w sporcie bądź też nielegalnego handlu tymi substancjami. Analizy wykonywane są również pod kątem substancji działających podobnie do alkoholu zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Zdrowia. W większości przypadków dotyczy to zdarzeń w ruchu drogowym. Wynik takich analiz może być dowodem w sprawie karnej lub pomocą w ocenie właściwego (lub nie) postępowania w leczeniu chorych. Tego typu prowadzenie działalności jest bardzo popularne w wielu laboratoriach akredytowanych przez WADA, gdyż wysokie standardy narzucane laboratoriom przez WADA gwarantują najwyższą jakość badań i wiarygodność wyników.

Wyposażenie analityczne

W związku z rozwojem technik i metod analitycznych wszystkie laboratoria antydopingowe muszą aktualizować swój zakres akredytacji oraz tzw. listę, która jest tworzona przy akredytacji elastycznej. Wszystkie działania laboratorium muszą być zgodne z dokumentami WADA. Dla wykrywania niektórych substancji i metod zabronionych WADA pozwala na wybranie układów analitycznych, ale w przypadku innych wykorzystywane układy są narzucane.

Poniziej przedstawiona jest aparatura analityczna, która jest obecnie używana w ZBA.

1. Chromatograf gazowy z detektorem NPD i sprzężony ze spektrometrem mas

	Typ	Model	Producent
GC/NPD/MS-5975	Autosampler	7683B	Agilent Technologies
	Chromatograf gazowy	6890N	Hewlett-Packard
	Spektrometr mas	5975B	Agilent Technologies

2. Chromatografy gazowe sprzężone ze spektrometrem mas

	Typ	Model	Producent
GC/MS-5975	Autosampler	7693	Agilent Technologies
	Chromatograf gazowy	7890A	Agilent Technologies
	Spektrometr mas	5975C	Agilent Technologies
GC/MS-5975	Autosampler	7683B	Agilent Technologies
	Chromatograf gazowy	6890N	Agilent Technologies
	Spektrometr mas	5975B	Agilent Technologies
GC/MS-5975	Autosampler	7693	Agilent Technologies
	Chromatograf gazowy	7890A	Agilent Technologies
	Spektrometr mas	5975C	Agilent Technologies
GC/MS-5975	Autosampler	7693	Agilent Technologies
	Chromatograf gazowy	7890A	Agilent Technologies
	Spektrometr mas	5975C	Agilent Technologies
GC/MS-5975	Autosampler	7693	Agilent Technologies
	Chromatograf gazowy	7890A	Agilent Technologies
	Spektrometr mas	5975C	Agilent Technologies

3. Chromatografy gazowe sprzężone z tandemowym spektrometrem mas

	Typ	Model	Producent
GC/MS/MS	Autosampler	7693	Agilent Technologies
	Chromatograf gazowy	7890A	Agilent Technologies
	Spektrometr mas	7000	Agilent Technologies

Układy analityczne 1–3 są używane do wykrywania takich klas substancji, jak: steroidy anaboliczno-androgenne, stymulanty, narkotyki, diuretyki i wiele innych. Służą też do badania profilu steroidowego dla potrzeb paszportu steroidowego zawodnika.

4. Chromatograf ciekowy z detektorem diodowym

	Typ	Model	Producent
LC/DAD	Pompa	P4000	ThermoFinnigan
	Detector	UV/VIS UV2000	ThermoFinnigan
	Degaser	SCM1000	ThermoFinnigan
	Autosampler	AS3000	ThermoFinnigan

5. Chromatografy ciekowe sprzężone z tandemowym spektrometrem mas

	Typ	Model	Producent
LC/MS/MS	Chromatograf ciekowy	Alliance 2695XC	Waters
	Spektrometr mas	Quattro Micro API	Micromass
UPLC/MS/MS	Chromatograf ciekowy	UPLC Acquity	Waters
	Spektrometr mas	Quattro Premier XE	Micromass

6. Chromatograf ciekowy sprzężony z kwadrupolowym analizatorem czasu przelotu

	Typ	Model	Producent
UPLC/QTOF	Chromatograf ciekowy	UPLC Acquity	Waters
	Kwadrupolowy analizator czasu przelotu	QTOF Premier	Micromass

Ten aparat jest niezwykle skutecznym narzędziem w wykrywaniu nowych, dotychczas nieskosowanych substancji, które mogą być przyjmowane w celach dopingowych.

7. Spektrometr mas połączony z chromatografem gazowym i komorą spalania

	Typ	Model	Producent
GC/C/IRMS	Chromatograf gazowy	Trace GC ULTRA	ThermoFinnigan
	Autosampler	AS TRI PLUS	ThermoFinnigan
	Komorą spalania	GC Combustion III	ThermoFinnigan
	Spektrometr izotopowy	DELTA V ADVANTAGE	ThermoFinnigan

Aparaty te używane są do odróżnienia steroidów endogennych, czyli takich, które w sposób naturalny są produkowane w organizmie człowieka, od egzogennych, czyli tych podawanych z zewnątrz poprzez przyjęcie leku.

8. Preparatywna wysokosprawna chromatografia cieczowa

	Typ	Model	Producent
Prep-HPLC	Binary HPLC Pump	Waters 1525	Waters
	Dual λ Absorbance Detector	Waters 2487	Waters
	Sample Manager	Waters 2767	Waters

9. System do oznaczania hormonu wzrostu

	Typ	Model	Producent
LUNA	AutoLumatPlus	LB953	Berthold Technologies

10. System do oznaczania hormonów peptydowych

	Typ	Model	Producent
DELPHIA	DELPHIA FLUOROMETER	1232	Wallac
	DELPHIA PLATEWASH	1296-026	Wallac
	DELPHIA PLATESHAKE	1296-001	Wallac

11. System do oznaczania hydroksyetyloskrobi

	Typ	Model	Producent
SUNRISE	Sunrise Tecan	Sunrise	Tecan

12. System hematologiczny

	Typ	Model	Producent
SYSMEX	Sysmex	XT-2000i	Sysmex

Układ ten daje możliwość pozyskiwania danych do paszportu hematologicznego zawodnika.

13. System do oznaczania choriogonadotropiny i hormonu luteinizującego

	Typ	Model	Producent
IMMULITE	IMMULITE	1000	SIEMENS

14. System do oznaczania różnych antygenowo krwinek czerwonych

	Typ	Model	Producent
NAVIOS	Cytometr	Navios	Beckman Coulter

15. System do wykrywania erytropoetyny

	Typ	Model	Producent
LAS	Analizator obrazów luminescencyjnych	LAS4000	FUJIFILM
EFOR-01	Aparat do elektroforezy	Multiphore II	GE Healthcare
	Zasilacz	EPS 3501 XL	GE Healthcare
EFOR-02	Aparat do elektroforezy	Multiphore II	GE Healthcare
	Zasilacz	EPS 3501 XL	GE Healthcare
EFOR-03	Aparat do elektroforezy	Novex Mini-Cell	Invitrogen
BLOT-01	Aparat do transferu	Trans-Blot SD	BIO-RAD
BLOT-02	Aparat do transferu	Trans-Blot SD	BIO-RAD
Z-01	Zasilacz	Power Station 200	Labnet
Z-02	Zasilacz	Enduro	Labnet
Z-03	Zasilacz	Power PacHC	BIO-RAD

Urządzenia te są wykorzystywane do wykrywania egzogennej erytropoetyny różnych generacji.

Obecnie w ZBA trwają prace nad wprowadzeniem nowych technik, m.in. radioizotopowych, do rutynowej pracy. Wprowadzenie ich będzie powiązane z rozszerzeniem zakresu akredytacji podczas audytu przeprowadzonego przez Polskie Centrum Akredytacji.

Badania naukowe

Jednym z elementów utrzymania akredytacji WADA jest prowadzenie badań naukowych oraz dzielenie się wiedzą dotyczącą walki z dopingiem. W ciągu 25 lat działalności ZBA uczestniczył w programach naukowych finansowanych przez Komitet Badań Naukowych, Ministerstwo Nauki i Informatyzacji oraz Narodowe Centrum Nauki. Pracownicy ZBA prowadzili liczne prace eksperymentalne i opublikowali wiele prac naukowych, które były prezentowane na sympozjach krajowych i zagranicznych. Wiodącym tematem naukowym Zakładu jest wykrywanie substancji i metod zabronionych w sporcie.

W 2014 r. pracownicy ZBA opublikowali następujące publikacje naukowe:

I A. Publikacje w czasopismach wyróżnionych z listy filadelfijskiego Instytutu Informacji Naukowej:

- Bulska E., Gorczyca D., Zalewska I., Pokrywka A., Kwiatkowska D., *Development and validation of the sample preparation procedure for the determination of steroid profile of humans by gas chromatography isotope ratio mass spectrometry aimed for distinguishing between endogenous and exogenous steroids*, „J. Pharm. Biomed. Anal.”, available online 20 November 2014, DOI:10.1016/j.jpba.2014.11.017.
- Chołbiński P., Wicka M., Kowalczyk K., Jarek A., Kaliszewski P., Pokrywka A., Bulska E., Kwiatkowska D., *Detection of β -methylphenethylamine, a novel doping substance, by means of UPLC/MS/MS*, „Anal. Bioanal. Chem.”, 2014; 406: 3681-3688.
- Earl M., Vouillamoz M., Kwiatkowska D., Turek-Lepa E., Pokrywka A., Saugy M., Baume N., Gmeiner G., *The UEFA EURO 2012 anti-doping programme – scientific review*, „Biol. Sport”, 2014; 31: 85-93.
- Jarek A., Wójtowicz M., Kwiatkowska D., Kita M., Turek-Lepa E., Chajewska K., Lewandowska-Pachecka S., Pokrywka A., *The prevalence of trimetazidine use in athletes in Poland: excretion study after oral drug administration*, „Drug Test. Anal.”, 2014; 6: 1191-1196.
- Jarek A., Kowalczyk K., Chołbiński P., Chajewska K., Turek-Lepa E., Pokrywka A., Bulska E., Kwiatkowska D., *Analytical procedure for steroid profiling valid for Athlete Biological Passport*, „Chemical Papers”, 2015; 69: 254-261.
- Kwiatkowska D., Wójtowicz M., Jarek A., Goebel C., Chajewska K., Turek-Lepa E., Pokrywka A., Kazlauskas R. *N,N-dimethyl-2-phenylpropan-1-amine – new designer agent found in athlete urine and nutritional supplement*, „Drug. Test. Anal.”, Article first published online: 29 OCT 2014 | DOI: 10.1002/dta.1741.
- Pokrywka A., Chołbiński P., Kaliszewski P., Kowalczyk K., Konczak D., Zembron-Lacny A., *Metabolic modulators of the exercise response: doping control analysis of an agonist of the peroxisome proliferator-activated receptor δ (GW501516) and 5-aminoimidazole-4-carboxamide ribonucleotide (AICAR)*, „J. Physiol. Pharmacol.”, 2014; 65: 469-476.
- Pokrywka A., Obmiński Z., Malczewska-Lenczowska J., Fijałek Z., Turek-Lepa E., Grucza R., *Insights into supplements with Tribulus terrestris used by athletes*, „J. Hum. Kinet.”, 2014; 41: 99-105.

- Thevis M., Sigmund G., Thomas A., Vogel M., Walpurgis K., Kwiatkowska D., Geyer H., Schänzer W., *Isotope-dilution mass spectrometric quantification of the prodrug lisdexamfetamine in human urine in doping control analysis*. "Rapid Commun. in Mass Spectrom.", 2014; 28: 781-786.

I B. Publikacje w innych recenzowanych czasopismach zagranicznych lub czasopismach polskich o zasięgu co najmniej krajowym:

- Wicka M., Chołbiński P., Kwiatkowska D., Pokrywka A., *Wykrywanie substancji psychotropowych we krwi metodą LC/MS/MS*, „Problemy Kryminalistyki”, 2014; 284(2): 1-13.
- Wójtowicz M., Pokrywka A., Kwiatkowska D. *Znaczenie metody kalibracyjnej wzorca wewnętrznego w kontroli antydopingowej* „Analityka: Nauka i Praktyka”, 2014; 3: 24-32.

Monografie naukowe, podręczniki akademickie:

II A. Autorstwo rozdziału w monografii lub podręczniku akademickim w języku angielskim

- Chołbiński P, Wicka M, Turek-Lepa E, Pokrywka A, Kwiatkowska D.: *Clomiphene – How about including the parent compound in screening procedures?* [w:] Schänzer W., Thevis M., Geyer H., Mareck U. (red.), *Recent Advances in Doping Analysis* (21). Sportverlag Strauss, Köln 2013, s. 94-97, (opublikowane w 2014 r.).
- Kaliszewski P., Kończak D., Chołbiński P., Wicka M., Michalak D., Pokrywka A., Kwiatkowska D., *Is budesonide administration by inhalation really permitted?* [w:] Schänzer W., Thevis M., Geyer H., Mareck U. (red.). *Recent Advances in Doping Analysis* (21). Sportverlag Strauss, Köln 2013, pp. 103-107. (opublikowane w 2014 r.).
- Parr M. K., Opfermann G., Rudolf T., Pokrywka A., Kwiatkowska D., Schänzer W., *Differentiation between the administration of the aromatase inhibitor androstatrienedione and the anabolic androgenic steroid boldenone* [w:] Schänzer W., Thevis M., Geyer H., Mareck U. (red.), *Recent Advances in Doping Analysis* (20), Sportverlag Strauss, Köln 2013, s. 18. (opublikowane w 2014 r.).

II C. Autorstwo rozdziału w monografii lub podręczniku akademickim w języku polskim lub innym nieangielskim

- Pokrywka A., Chajewska K., Jarek A., Turek-Lepa E., Michalak D., Obmiński Z., Klimczak J., *Narkotyki a sport*, [w:] Kalina R. M., Klimczak J. (red.). *Ograniczenie poprzez sport agresji interpersonalnej oraz poziomu zażywania substancji psychoaktywnych*, Ministerstwo Sportu i Turystyki, Szkolny Związek Sportowy Zarząd Główny, Warszawa 2014, str. 58-73.

VI C. Streszczenia i komunikaty zjazdowe

- Jarek A., Wójtowicz M., Chajewska K., Wójcikowska B., Pasik M., Kwiatkowska D., Pokrywka A., *Detection of doping agents in urine by gas chromatography-triple quadrupole mass spectrometry*, 4th Conference of Polish Mass Spectrometry Society, Trzebnica 26-29.05.2014, program i abstrakt, s. 59.
- Jarek A., Kowalczyk K., Chajewska K., Wójtowicz M., Szczepańska Z., Pokrywka A., Bulska E., Kwiatkowska D., *Ethanol: a confounding factor in diagnostics based on levels of particular*

anabolic-androgenic steroids?, 14th International Nutrition & Diagnostics Conference, Praga, 2–5.09.2014, p. 178.

- Kończak D., Kaliszewski P., Michalak D., Bretner M., Pokrywka A., Kwiatkowska D., *Discrimination of inhaled and oral administration of budesonide in context of anti-doping research*, 57. Zjazd PTChem i SITPChem, Częstochowa 14-18.09.2014, materiały zjazdowe, str. 162.
- Kowalczyk K., Chołbiński P., Stańczyk D., Kwiatkowska D., Pokrywka A., Bulska E., *Influence of sample preparation on the determination of selected xenobiotics in equine urine by HPLC/MS/MS*, 57. Zjazd PTChem i SITPChem, Częstochowa 14-18.09.2014 materiały zjazdowe, str. 171.
- Pokrywka A., Kaliszewski P., Chołbiński P., Turek-Lepa E., Kwiatkowska D., *Techniki analityczne w badaniach antydopingowych*, Konferencja naukowa – Nowoczesne techniki badawcze stosowane w analizie farmaceutycznej i biomedycznej, Bydgoszcz 10-12.09.2014, str. 12.
- Wicka M., Chołbiński P., Kwiatkowska D., Pokrywka A., *Aspekty prawne w badaniach antydopingowych*, XXXI Konferencja Toksykologów Sądowych, Ciechocinek 7-9.05.2014, materiały konferencyjne, str. 87-88.
- Wójtowicz M., Jarek A., Chajewska K., Szczepańska Z., Stańczyk D., Zalewska Z., Pokrywka A., Kwiatkowska D., *Application of GC-MS-MS to nandrolone metabolite determination in urine samples in anti-doping control*, 4th Conference of polish Mass Spectrometry Society, Trzebnica 26-29.05.2014, program i abstrakt, s. 99.

W związku z prowadzeniem działalności naukowej ZBA współpracuje z innymi ośrodkami naukowymi zarówno w Polsce, jak i zagranicą. Współpraca odbywa się na podstawie takich umów lub porozumień, jak:

- Porozumienie o współpracy pomiędzy Politechniką Warszawską – Wydziałem Chemicznym a Instytutem Sportu w Warszawie w zakresie prowadzenia wspólnych projektów naukowo-badawczych oraz działalności dydaktycznej (dokument podpisany 21 grudnia 2009 r. – bezterminowo).
- Umowa o współpracy z dnia 12 października 2009 r. (bezterminowa) pomiędzy Uniwersytetem Warszawskim a Instytutem Sportu w Warszawie dotycząca współpracy w zakresie prowadzenia wspólnych projektów naukowo-badawczych oraz działalności dydaktycznej.
- Umowa o współpracy z dnia 28 września 2011 r. (bezterminowa) pomiędzy Wydziałem Chemii Politechniki Gdańskiej a Instytutem Sportu w Warszawie dotycząca współpracy w zakresie prowadzenia wspólnych projektów naukowo-badawczych oraz działalności dydaktycznej.
- Umowa z dnia 7 grudnia 2011 r. pomiędzy Laboratoire Suisse d'Analyse du Dopage Centre Hospitalier Universitaire Vaudois et Université de Lausanne, Lausanne, Switzerland a Zakładem Badań Antydopingowych Instytutu Sportu, Warszawa, Polska.
- Umowa z dnia 15 grudnia 2011 r. pomiędzy Seibersdorf Labor GmbH Doping Control Laboratory, Seibersdorf, Austria a Zakładem Badań Antydopingowych Instytutu Sportu, Warszawa, Polska.
- Porozumienie z dnia 8 grudnia 2014 r. pomiędzy Freie Universität Berlin, Chromicent GmbH, Berlin, RIKILT Wageningen UR a Zakładem Badań Antydopingowych Instytutu Sportu, Warszawa, Polska (realizacja projektu – 6 miesięcy).

Stałe doskonalenie

Utrzymywanie najwyższego standardu pracy laboratoriów antydopingowych związane jest ze stałym doskonaleniem kompetencji osób w nich zatrudnionych oraz modyfikacją zakresu akredytacji. Dlatego też niezbędna jest współpraca pomiędzy laboratoriami antydopingowymi na całym świecie. Pracownicy ZBA odbywają staże w laboratoriach akredytowanych przez WADA, na których uczą się nowych metod analitycznych. Współpraca polega również na wymianie doświadczeń nabywanych w czasie wykonywania analiz antydopingowych, a także w trakcie prowadzonych badań naukowych. Miejscem wymiany takich doświadczeń są organizowane corocznie warsztaty antydopingowe w Kolonii, na których pracownicy ZBA prezentują wyniki swoich badań.

Dodatkowo WADA oraz Światowe Stowarzyszenie Naukowców Antydopingowych (World Association of Anti-Doping Scientists – WAADS) przygotowują specjalne testy edukacyjne, które pozwalają na udoskonalanie metod, wydłużanie tzw. okna detekcji wykrywanych związków oraz pozwalają na wprowadzanie coraz czulszych i bardziej selektywnych metod analitycznych. Ponadto WADA dostarcza do laboratoriów specjalne wytyczne związane z interpretacją wyników oraz sprawdza ich stosowanie.

Obsługa dużych imprez sportowych

W 2012 r. ZBA był oficjalnym laboratorium obsługi finałowego turnieju Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej UEFA EURO 2012.

Wymiernym efektem podjęcia tego wyzwania było rozpoczęcie współpracy laboratorium z wieloma federacjami międzynarodowymi.

Ponadto pracownicy ZBA zostali zaproszeni do pomocy przy obsłudze Igrzysk Olimpijskich Londyn 2012 oraz Zimowych Igrzysk Olimpijskich w laboratorium antydopingowym w Soczi. Zaproszenia te były uznaniem dla wiedzy z zakresu metodyki procedur badawczych oraz umiejętności pracy w warunkach stałej gotowości i pod dużą presją.

Współpraca z organizacjami antydopingowymi

ZBA współpracuje przede wszystkim z Komisją do Zwalczenia Dopingu w Sporcie, otrzymując próbki pobierane na terenie Polski. Ponadto ma podpisaną umowę z Litewską Agencją Antydopingową (Lietuvos Antidopingo Agentūra) na wykonywanie badań antydopingowych. Wykonuje też zlecenia dla innych podmiotów uprawnionych do zarządzania wynikami badań. W 2014 r. byli to:

- AIBA – Międzynarodowe Stowarzyszenie Boksu
- BNADA – Białoruska Agencja Antydopingowa
- CMAS – Światowa Federacja Płetwonurkowania
- WDF – Światowa Federacja Darta (Rzutek)

EAA – Europejskie Stowarzyszenie Lekkoatletyczne
EBU – Europejska Unia Boksu
EJU – Europejska Federacja Judo
ETU – Europejska Unia Triathlonu
FIAS – Międzynarodowa Federacja Sambo
FIE – Międzynarodowa Federacja Szermiercza
FILA – Międzynarodowa Federacja Zapaśnicza
FIPSeD – Międzynarodowa Federacja Wędkarstwa Sportowego (w wodach słodkich)
FISU – Międzynarodowa Uniwersytecka Federacja Sportowa
FIVB – Międzynarodowa Federacja Piłki Siatkowej
IAAF – Międzynarodowe Stowarzyszenie Federacji Lekkoatletycznych
ICF – Międzynarodowa Federacja Kajakowa
ICSF – Międzynarodowa Federacja Sportu Rzutowego
IFF – Międzynarodowa Federacja Unihokeja
IOF – Międzynarodowa Federacja Orientacji Sportowej
IPC – Międzynarodowy Komitet Paraolimpijski
IRB – Międzynarodowa Rada Rugby
ISU – Międzynarodowa Unia Łyżwiarska
IWAS – Międzynarodowa Federacja Sportów na Wózkach i Osób po Amputacjach
LLAF – Litewska Federacja Lekkiej Atletyki
RUSADA – Rosyjska Agencja Antydopingowa
UCI – Międzynarodowa Unia Kolarska
UEFA – Unia Europejskich Związków Piłkarskich
UIPM – Międzynarodowa Unia Pięcioboju
WA – Światowa Federacja Łucznictwa
PZJ – Polski Związek Jeździecki

Podsumowanie

Działalność Zakładu Badań Antydopingowych jest skoncentrowana na:

- Wykonywaniu analiz próbek sportowców pod kątem zawartości środków zabronionych w sporcie.
- Utrzymywaniu wysokiego poziomu badań analitycznych zgodnie z wymaganiami systemu jakości (ISO 17025) oraz wymaganiami akredytacyjnymi Światowej Agencji Antydopingowej (WADA).
- Przeprowadzaniu badań naukowych w zakresie: możliwości analitycznych wykrywania substancji zabronionych w sporcie oraz określania skutków zdrowotnych i społecznych ich stosowania przez sportowców.
- Udziale w międzynarodowych programach badawczych dotyczących problemów zwalczania dopingu w sporcie.

- Prowadzeniu działalności zapobiegawczej, szkoleniowej i informacyjnej na temat zdrowotnych i prawnych skutków stosowania dopingu przez sportowców.
- Analizowaniu próbek pobranych od koni w kierunku występowania substancji zabronionych.
- Wykonywaniu analiz próbek biologicznych na zlecenie policji, prokuratury i sądu w zakresie medycyny sądowej.

